

Puntarski fuoj

BROJ 14 • GODINA 9 • Lipanj 2014. • Zavičajno društvo "PUNTARI" Punta Križa • BESPLATNI PRIMJERAK



ISSN 1845-4593



9 771845 459001

BESEDA NA POČETKU

Ovo je četarnajsti fuoj

Svami smo po četarnajsti put kuntijenti da sva ova leta nismo cedili ni zgubili voju za delat naš »Puntarski fuoj«. Od parvoğa foja, ki je prišal vanka avrila 2005., pasalo je devet godišć. Cuda i malo, kako za koğa, ma fundamijent sveğa je da ono će je napišeno i štampuano će za vavek ustat i nikada se nijeće zgubit ni zatart. Šijesto broji svakoga foja pride vaf sve puntarske kuće od Punte, Lošinja do Merike i Nuove Zelande. I ne samo to, neğo fuoj sve više pitaju i išću i oni ki nisu rodon z Punte, ma naše selo vojiju kako i mi. Hvala foju, za Puntu se čuje i znua svuda po svijetu, fuoj se more nuać i preštet vaf librerijah od Lošinja do Nacionalne i sveučilišne knjižnice vaf Zagrebu. Cuda njih se čudi i deboto ne veruje da jeno selo kuo nikada ni imelo više od četirestuo duš, more imet i udelat svuoj fuoj. Mi se na to nasmejemo i rećemo da je to lahko i da samo vajua imet voje i ljubavi za svuoj kruaj, za svoje selo. Da je lahko - ni, ma ovo ni mesto a ni vrijeme za ġovorit ot probljemi aš ih je čuda okolo nas. Bilo kako bilo, mi smo svi skupa, ovako malo koliko nas je, do sada udelali četarnajst foji ol više od šijesto pajin, sve skupa jedan veliki libar od Punte. Pomogal je svaki Puntar ki je koliko moğal i znual i to je ono će vaf ovije naše štuorije najveć vajua, će veseli i će nan dava vetar f karmu.

Deset godišć našeg Društva

Fuoj je zarcalo našeğa Zavičajnog društva, sve će smo delali more se vaf foju preštet, a ovo je leto jušto deset godišć od kada smo pošneli.

Parvi smo se put pokupili februara meseca 2004. A već na 27. muarča smo osnovali Društvo. Pasalo je deset godišć i sada bi vajalo reć da smo neš i udelali za naše selo. Moğlo se siguro i više, vavek se more i boje, ma sada kada se obarnemo nazad, moremo reć da naš trud i ni bil zalud.

Načinili smo crijekvicu Svijetoga Antuona

Ne moremo na ovuon mestu nabrojiti sve će smo delali, udelali i će nas još čeka za udelat, ma se moremo pohvaliti da smo finalmente finili načinjati crijekvicu Svijetoga Antuona na Parhuavcu, i to ne bilo kako, neğo na muod kako po svin rieğulan i zakonima vajua udelat. Bilo je teško, više puti se poslu ni moğal vit kruaj. Najteže je bilo pokupiti šoldi i na kraju smo doživeli da su nas Ministarstvo kulture, konzervatori i arheolozi pohvalili.

Da suami sebe ne hvualimo, napisati ćemo dijel onoga, će je Tea Sušanji Protić, kua dela na Konzervatorskom odjelu Rijeka, rekla za »Novi list«: »Kapela sv. Antuna Opata jedan je od ljepših primjera malih ġotićkih sakralnih ġrađevina na otoku, a njena obnova istaknut je primjer primjene suvremenih konzervatorskih načela maksimalnog očuvanja izvornih oblika i materijala minimalnim zamjenama i dopunama istih. Jednako tako, cjelokupni proces obnove pravi je primjer dobre suradnje konzervatorske službe i lokalnog zavičajnog društva koje se iskazalo kao jedan od ponajboljih partnera u radovima zaštite i očuvanja kulturnih dobara na području otoka Cresa«.

Uredništvo

Foto naslovnice: Dalibor Cvitković - restauriran kip svetog Antuna opata

PUNTARSKI FUOJ – GLASILO ZAVIČAJNOG DRUŠTVA
»PUNTARI« PUNTA KRIŽA
Mali Lošinj, Trg Zagazinjine 1
Tel.: 051/231-019 • Fax: 051/231-011
Glavni i odgovorni urednik: Ljubo Galjanić

Uredništvo: Branko Kučić, Franko Kučić, Ivan Lovrić,
Leonardo Marušić
Izdavač: LEO-COMMERCE, D. Cesarića 32, tel: 625-910
Tiskano u Hrvatskoj. – Naklada: 650 primjeraka
Tekstove prepisivali: Jasna Perković, Branko Kučić

IVANJA 2013.



Kako i čuda godišć do sada, i ovo smo leto vaf Punte feštejali Ivanju. Od kada Puntari štuju Svijetoga Ivana niki ne more jušto reć, ma jeno je siguro jušto. Od kada judi vaf Punte žive, naš Ivuan, ki nas odozguor gijeda uz Svijetoga Andreju, naš je protetur. Bila bi vela škoda i još veći grijeh zatart ovu stuaru užuancu. Ma za to ne okuri skarbet, dokle bude i zadnji Puntar hodil po ove zemje, bit će i Ivanje.

Od kada smo osnovali Zavičajno društvo »Puntari«, nastojali smo, koliko je to u našoj moći, nastaviti tradiciju i učiniti sve da se Ivanja dostojno obilježi. Svih proteklih godina trudili smo se da tog dana u Puntima okupimo sve, one koji u selu žive, one koji su se odselili u obližnji Mali Lošinj, Rijeku, Zagreb, te one koje je životni usud rasuo po zemljama Europe, te od Amerike do Australije. Puntara je malo, nikada u selu nije živjelo više od četiri stotine žitelja, te je stoga zajedništvo i sloga svih nas jedini način da učinimo sve što je u našoj moći da selo ne zamre, da oživi i postane mjesto gdje će i mladi pronaći svoju egzistenciju.

Ivanja je najbolji način de se okupimo. Stoga smo zadovoljni da se na taj dan, iz godine u godinu nalazimo u sve većem broju te da nam se pridružuju mnogi koji nisu rodnom i podrijetlom iz Punte, ali ju rado pohode i vole poput nas.

TURNIR U BRIŠKULI I TREŠETI

Uoči Ivanje, u nedjelju 23.06.2013. godine u *buffetu* »Tina« u Puntima Križa održan je tradicionalni turnir u narodnim kartaškim igrama briškule i trešete. Turnir je započeo u 10 sati te je s pauzom za ručak potrajao do večernjih sati.

Prije početka turnira, voditelj Željko Magazin evidentirao je sve učesnike i odredio raspored igranja, ove godine rekordnih dvanaest parova. Osim pet ekipa sastavljenih od učesnika turnira iz Punte Križa, turniru se odazvalo još sedam ekipa iz Malog Lošinja i Nerezina. Učesnici turnira bili su: Mario Maljić i Stanislav Sabolić, Leonardo Marušić i Ivan Lovrić, Darin Lekić i Feručo Brusić, Željko Magazin i Božo



IZ SADRŽAJA:

IVANJA 2013.	3
Koleda	4
Izložba lovačkih trofeja Punte Križa	5
Sveta misa i procesija	7
Zabavni program	8
Izložba lovačkih trofeja u lovištu na Puntima Križa	10
JEDRIEJNA 2013.	11
Dani kruha	12
Zapažanja s margina jedne lovačke izložbe	13
Odstrijeljeno sedam divljih svinja	15
Naturistički kamp Baldarin - razvoj (naturističkog) kamping turizma	16
Godišnja Skupština - Deseta godišnjica Društva	17
Obnovljena je crkva Sv. Antuna Opata na Parhavcu	19
Značaj i obnova kapele Sv. Antuna Opata na Parhavcu	23
Parhvac (Pertica) - Puntima Križa	26
Završna radna akcija na Parhavcu	28
Svečanost predstavljanja obnovljene crkvice Sv. Antuna Opata na Parhavcu	28

Golf na Mataldi	30
Cupanje po letu	33
Puntari u I. svjetskom ratu	34
A tutti gli appassionati di storia della prima guerra mondiale	37
Puntarski povijesni fotoplov	38
Smriječe	41
Šavartalo od želuda	49
Ukusan i ljekovit pupoljak	50
Zlatni pir Ide i Antona Tamarut	53
Krštenje u Puntima	53
Obnovljena kapelica Sv. Nikole	53
Kratke zgode jednog Mariborčana	54
Dimni signal poziv za prijevoz	56
Kako se feštejalo	57
Vicevi	57
Pjesme	58
Sponzori	59

Biondić, Mario Živković i Sebastijan Sokolić, Darko Švec i Igor Sokolić, Čedo Lukin i Željko Živković, Roberto Cavedoni i Bernard Buljeta, Neven Perić i Pero Vlasisavljević, Anđelko Dumenčić i Marinko Marić, Diego Mavrović i Aleksandar Gledić, te Ivan Koletić i Ivan Žeželj.

S pauzom za ručak, pečenim odojkom, turnir je nakon vrlo neizvjesnog i dugotrajnog nadmetanja potrajao gotovo do 20 sati. Igre parova bile su vrlo izjednačene, neizvjesne, bez izrazitih favorita pa se stoga turnir odvijao gotovo cijeli dan.

Na kraju su u završnicu ušle tri ekipe koje su činili isključivo Puntari. Iako su svi gosti, učesnici turnira, vrlo srdačno i prijateljski dočekani i ugošćeni, u igri nije bilo ni trunke »gostoljubivosti«.

Prvo mjesto i zlatnu medalju na kraju su u finalnoj igri osvojili Darin Lekić i Feručo Brusić. Srebrnom medaljom zaslužen su se okitili Ivan Lovrić i Leonardo Marušić dok su treće mjesto i brončanu medalju osvojili Mario Maljić i Stanislav Sabolić.



Dobitnicima su odličja uručena na svečani način sljedećeg dana, na dan Ivanje, tijekom odvijanja večernjeg zabavnog programa.

KOLEDA



Dan uoči Ivanje, dana svetog Ivana Krstitelja, kako mi po našu kažemo »na vijiliju Ivanje« i ove je godine plamtjela koleda. Ne jedna, nego čak dvije. Materijal za potpalu krijesa, na staroj lokaciji na Varošu, pored škole i stare kuće Furluanjevih, prikupio se tijekom proljeća. Mještani već znaju da koleda neće izostati, te mnogi čisteći svoje vrtove, maslinike ili pašnjake prije Ivanje donose gorivi materijal. Ove je godine granja, suhog lišća, starih greda, dasaka i trave bilo i previše pa smo, zbog vječno prisutne bojazni od požara, napravili dvije velike hrpe i zapalili dvije kolede.

Koleda je »stuara užuanca« - prastari običaj koji potječe od pretkršćanskih, poganskih vremena i u suštini predstavlja obrednu vatru koja se u pravilu pali na uzvišenim mjestima kao što su humci, brežuljci i brda. Nažalost, zamrle su mnoge kolede na našim otocima, ali još ima upornih žilavih otočana koji ne zapuštaju vjekovne navade naših predaka. Još se krijesovi pale, primjerice u Stivanu, 23.06. (kao i kod nas u Puntima Križa) uoči Ivanje, na Iloviku 28.06. uoči dana svetog Petra i Pavla, te u Velom Lošinju uoči dana svete Ane 25. srpnja. Zamrle su kolede na Petrovu u Beleju i na svetu Mariju Magdalenu u Nerezinama kao i još mnoge druge po

našim selima. Šteta. Nekada ih je čak i u Puntima Križa bilo više. Pored glavne kolede palila se i manja, dječja, a krijesovi su se pred Ivanje palili i na okolnim stanovima, kao što su Parhavac i Murtovnik.

Običaj paljenja vatre, krijesa, ili kako se kod nas naziva koleda ili paliž, potječe iz davnih poganskih, pretkršćanskih vremena i njegovao se kod svih slavenskih naroda, ali i kod keltskih, romanskih i germanskih. Uvijek je vezan uz ljetni solsticij koji pada 21.06. u godini. Običaj ima svoje ishodište u suncu i vatri, koju se smatralo sredstvom istjerivanja zlih duhova. Kod svih naroda se obred u suštini sastoji od paljenja vatre, pjevanja prigodnih pjesama i preskakanja mladića i djevojaka preko ugasle vatre. Ovim se prastarim običajem okupljeni puk oprašta od odlazeće zime, hladnoće i neimaštine te radosno pozdravlja dolazak ljeta, odnosno topline i plodnosti. Velika je simbolika ovog običaja jer on u biti okuplja ljude koji radosno i puni optimizma gledaju u budućnost i boljitak.

Pred našu, već tradicionalnu koledu, prije sumraka se na Varošu počinju okupljati ljudi. Moramo s radošću primijetiti da ih je iz godine u godinu sve više. Tu su mještani, naši susjedi iz Osora, Nerezina, Lošinja, naši prijatelji, vlasnici





kuća za odmor, turisti i mnogi znatiželjnici. Teško je procijeniti, ali bez straha da pogriješimo možemo slobodno reći da se okupilo više od dvjesto posjetitelja. Ove je godine bilo još veselije nego inače jer je okupljene dodatno uveseljavala svirka harmonike, a naša je Anjela s njenom obitelji prisutne počastila u svom dvorištu obiljem hrane i pića. Kao i u ranijim godinama, čast da prvi potpali koledu pripala je našem iseljeniku Feruču Brusiću, koji svake godine doputuje s obitelji iz New Yorka da bi ljetne mjesece proveo u svojoj voljenoj Punt.

Nije trebalo dugo čekati da se u nebo vinu veličanstveni i na trenutke zastrašujući plamteći jezici te da se nebom rastre tisuće sitnih plamtećih iskrica. Svi mi koji koledu organiziramo u potpunosti smo svjesni da je u to vrijeme vrlo velika opasnost od izazivanja požara. Ljeti je, s pravom, zabranjeno loženje otvorene vatre ali, kako koledu, tu

prastaru tradiciju ne održati? Odgovorni i nadležni za ovu problematiku nam u ovom svake godine pomognu. Vatrogasnoj postaji napišemo zamolbu, dogovorimo se, oni pošalju vatrogasno vozilo s dva vatrogasca a mi na hidrant priključimo vatrogasna crijeva te prije paljenja koleda dobro smočimo i natopimo širu okolinu mjesta gdje se koleda održava. Isto se postupa po završetku koleda kada se na siguran način ugasi vatra i postupajući na ovaj način nikada nije bilo problema, a lijepa tradicija može se nesmetano nastaviti i dalje.

Kada je vatra utihnula, mnoštvo se zadovoljno razišlo, nastavili smo ono što su uvijek činili i naši preci. A svima koji puntarsku koledu mogu vidjeti u Nerezinama, Svetom Jakovu, Malom i Velom Lošinju poslali smo poruku: »Dragi prijatelji, sutra je naš blagdan, Ivanja, dođite i vidimo se u Punt!«.

IZLOŽBA LOVAČKIH TROFEJA PUNTE KRIŽA

Kako bi Ivanju dostojno obilježili, svake godine nastojimo da ona, osim svog vjerskog, duhovnog te zabavnog karaktera, posjetiteljima ponudi i određeni kulturni sadržaj. Stoga smo još 2009. godine odlučili u prostoru Osnovne škole u Punt Križa organizirati izložbu. Te godine posjetitelji su mogli razgledati izvrsne fotografije našeg mještana Eda Marušića te raznovrsne instalacije napravljene od morskih naplavina njegove supruge Jadranke. Sljedeće 2010. godine organizirana je izložba osvojenih pokala, trofeja i medalja Daniela Gospića, tada europskog a potom i svjetskog prvaka u podvodnom ribolovu - zatim smo za Ivanju 2011. godine postavili vrlo kvalitetnu izložbu: »Punta Križa - prirodoslovna baština«, a 2012. godine posjetiteljima je predstavljena izložba: »Punta Križa - kulturno-povijesna baština«. Sve ove izložbe, otvorene od Ivanje do kraja mjeseca kolovoza, izazivale su veliko zanimanje mještana i turista, što nam je dalo podstrek da i za Ivanju 2013. godine organiziramo neko kulturno događanje.

Kako to inače biva, ideja za novu izložbu rodila se u jednom neformalnom druženju i razgovoru kod Slavena u *buffetu* »Tina«, kada je netko rekao: »Če ne bimo mogli za drugu Ivanju udelat jenu izložbu od kace vaf Punte?« Svi su prisutni u trenu sa zadovoljstvom prihvatili ovu zamisao. Kako se u nas zna reći: »Šlovek se darži za besedu a ne za rozi«, ideja je zaživjela i dogovorena. Ubrzo su počele pripreme koje su »na vijiliju Ivanje«, 23. 06. 2013. doživjele svoju završnicu otvaranjem izložbe pod nazivom: »Izložba lovačkih trofeja Punte Križa«.

IZLOŽBA LOVAČKIH TROFEJA PUNTE KRIŽA



Povodom Ivanje i 20. obljetnice
Lovačkog društva »Halmac«
Nerezine

Otvorenje izložbe 23.06.2013.



Organizatori izložbe bili su Lovačko društvo »Halmac«, Mjesni odbor Punte Križa i Zavičajno društvo »Puntari«, te je svečano otvorena 23. 06. 2013. u 20,00 sati, uvodnim izlaganjima Franka Kučića, predsjednika zavičajnog društva »Puntari« i Konstantina Sokolića, predsjednika lovačkog društva »Halmac«. Potom je izložba bila otvorena sljedećeg dana na Ivanju od 18,00 do 22,00 sata, a zatim je bila otvorena cijeli mjesec srpanj i kolovoz u večernjim satima.

Za sve one koji nisu mogli prisustvovati izložbi treba reći da je na njoj izloženo čak 78 trofeja jelena lopatara, jelena aksisa, muflona i divljih svinja. Prikupljeno je i izloženo 26 prepariranih životinja koje obitavaju na području lovišta Punte Križa, odnosno čak 14 vrsta prepariranih životinja, tj. divljeg zeca, kune bjelice te ptice: šojka, grlica gugutka, kamenjarka, grivna, šljuka bena, kos, fazan, sova ušara, patka gluhara, divlja guska, sokol, škanjac mišar i jastreb kokošar.

Pored navedenih izložaka, na 8 postera prikazane su povijesne fotografije iz vremena prije i poslije II. svjetskog rata na kojima se vide bogati ulovi puntarskih lovaca te još više od 40 fotografija lovačkih aktivnosti novijeg datuma. Također je prikazana knjiga - priručnik o dresuri lovačkih pasa tiskana 1896. godine, čiji je vlasnik bio puntarski lovac Anton Rogović. Na izložbi su prikazana i krzna jelenske divljači, makete visokih čeka, stare čelične zamke za ulov kune bjelice - »mišnjak« i način na koji su se na »lesi« - pastirskim drvenim vratima - izrađivale žičane zamke - »lac« za lov kuna.



Posjetitelji su na izložbi mogli dobiti prigodan letak s vrlo kvalitetnim tekstom o povijesti lova na području Punte Križa čije je tiskanje kao i plakate izložbe sponzorirao Lovački savez Primorsko-goranske županije.

U organiziranje izložbe uključili su se gotovo svi Puntari ustupanjem starih fotografija, knjiga, dokumenata, lovačkih trofeja i prepariranih životinja. Koristimo priliku da se u ime organizatora svima zahvalimo na trudu i odazivu. Treba također pohvaliti sve one koji su na izložbi dobrovoljno i bez naknade dežurali tijekom ljetnih mjeseci. Bili su to članovi Lovačkog društva i Zavičajnog društva, a takvih je bilo čak trideset i četiri.

Svjesni da uvijek nekoga možemo nenamjerno izostaviti, moramo naglasiti da je najveći obol postavljanju i organiziranju izložbe i uređenju prostora pružili su Vesna i Mihaela Toić te Olga Sokolić. Stare fotografije prikupio je Ljubo Galjanić, a postere izradio i donirao Mario Maljić, te da je tekst pratećeg letka izložbe, odnosno kratku povijest lova na području Punte Križa, napisao Franko Kučić.

Izložba, koja je bila otvorena od 23. 06. do 31. 08. 2013., bila je vrlo dobro posjećena i izazvala veliki interes mještana, žitelja Lošinja i Cresa te mnogih turista. Ovo ni ne čudi jer je ovo bila prva izložba koja je obradila i predstavila povijest i sadašnje stanje lovnih aktivnosti na našim otocima.



Prema evidenciji koju su uredno vodili dežurni na izložbi, istu je pohodilo više od šest stotina posjetitelja. Da je izložba izazvala velik interes i u lovačkim krugovima svjedoči podatak da ju je posjetio predsjednik Lovačkog saveza Primorsko-goranske županije Josip Malnar, te da su izložbu organizirano posjetili i članovi lovačkih društava iz Aurisina i Prosecca iz Italije, lovačkog društva Jesenice i Tuhinj iz

Slovenije te lovačkih društava »Zaprešič« i »Srna« iz Lupoglava.

Da je izložba stvarno uspjela, možda najrječitije govori prepuna knjiga utisaka u koju su se upisali brojni turisti iz Italije, Slovenije, Austrije, Njemačke, Nizozemske, Češke i SAD-a.

Da bi čitateljima našeg »Puntarskog foja« dočarali barem dio oduševljenja posjetitelja, donosimo nekoliko utisaka:

»Izuzetno smo prijatno iznenađeni zanimljivošću lovačke izložbe kao i ljubaznošću stanovnika Punte Križa«.

Stojan i Jana iz Škofje Loke, Slovenija

»Nevjerojatno je vidjeti na jednom mjestu toliko različitih životinja koje žive na ovom mjestu, na otoku okruženom morem«.

Grupa turista iz Italije

»Izložba nas se jako dojmila«.

Obitelj Kvaternik, Gerovo

»Vrlo nam se sviđa, pravi doživljaj, drukčije od svega što smo do sada vidjeli. Ponovite izložbu i sljedeće godine«.

Igor i Metka, Slovenija

»Bravo, vrlo dobro organizirana izložba da vidimo koje sve životinje žive na Puntu Križa, čuvajte ih za buduće generacije«.

Stojan Črnko

»Hvala Vam što smo mogli vidjeti ovako prekrasnu izložbu. Čestitke svima koji su je organizirali«.

Maria i Carlo Ciosano, Italija

SVETA MISA I PROCESIJA

Marom vrijednih i samozatajnih Puntarki naša je župna crkva već u jutarnjim satima zablistala u punom sjaju. Ukrašena svježim cvijećem, uredna i osvježena odisala je dostojanstvom. Izvršene su sve potrebite pripreme, sa postolja je spušten kip svetog Ivana i postavljen desno od oltara. Pripremljena je zastava naše župe, s likom svetog Andrije te zastava svetog Frane, Srca Isusovog, križ te uređeno sve za održavanje svete mise i procesije.

Prije popodnevne svete mise na trgu između crkve i seoske cisterne počeli su se okupljati brojni vjernici. Puntari iz sela i oni koje je životni put odnio diljem svijeta, ako ikako mogu, Ivanju ne propuštaju. Već tradicionalno Puntu na Ivanju pohode žitelji Nerezina i ostalih susjednih sela s Lošinja i Cresa, te naši dragi gosti. Susreti pred crkvom prije mise uvijek su prigoda za srdacan pozdrav, razgovor i uzajamno čestitanje. Crkva je bila

dupkom ispunjena vjernicima i prije početka bogoslužja, a nadahnuta propovijed veličasnog Mate Žica okupljene je učvrstila u vjeri i miru. Nakon mise prema stoljetnoj tradiciji krenula je procesija za čije se nesmetano odvijanje zaustavilo prometanje vozila selom. Po starom običaju na čelu procesije muškarcima s križem, potom župna zastava pa ministranti, svećenik pa puntarski muževi s kipom svetog Ivana, a iza duga povorka žena i svih ostalih koji su priključenjem u procesiju željeli odati počast našem suzaštitniku. U podužoj koloni, procesija se tradicionalno iz crkve uputila putem prema uvali Ul, zatim na prvom raskršću desno u pravcu juga, a na sljedećem raskršću ponovo desno do glavnog puta te natrag u crkvu.

Na ovaj je način, po tko zna koji put, svetkovin blagdan našeg suzaštitnika svetog Ivana te nastavljena stoljetna tradicija naših predaka.



ZABAVNI PROGRAM



Unatoč jutarnjoj kiši, koja je organizatorima Ivanje donekle ometala aktivnosti nužne za nesmetano održavanje proslave Ivanje, sve se u konačnici odvijalo po planiranom rasporedu. Kiša je stala, zaprijetila je ponovo u večernjim satima kada je poneke omela da dođu u Puntu jer je više puta zagrmjelo, a u Malom Lošnju je čak i padala. U Puntu nije navečer pala ni kap kiše, naš sveti Ivan nas je još jednom zaštitio i nagradio.

Već od jutarnjih sati selom se osjetila živost i svečano ozračje. Dopremljeni su stolovi, klupe, na ražnju su se pripremali odojci i janjčići. Naši su se problemi s električnom energijom nastavili i ove godine, električnog napona, kabela i utičnica nikad dosta. Da svi zorno mogu vidjeti koliko je do sada izašlo »Puntarskih foja«, na »popovu kuću« izvjesili smo uvećane i uokvirene naslovnice svih dvanaest do sada tiskanih listova. Uređen je i dekoriran trg i postolje seoske cisterne. Radi nesmetanog održavanja programa postavljeni su prometni znakovi za regulaciju prometa. U popodnevnim satima počeli su se uređivati štandovi brojnih učesnika »Miomirisnog vrta« na kojima su se nudili autohtoni suveniri i prehrambeni artikli proizvođača iz Nerezina, Malog Lošinja i Cresa.

Organizirana je i uspješno provedena bogata lutrija

na kojoj je više od osamdeset sretnih dobitnika poslije 22 sata moglo preuzeti svoje nagrade. Kao i uvijek do sada, nagrade su bile vrlo zanimljive i vrijedne: janjac, velika riba, jelen lopatar, meso divlje svinje, brojne knjige i razna tehnička roba.

Potrudili smo se sve posjetitelje dočekati, zaželjeti im dobrodošlicu, upoznati s programom. Ponudili smo svima domaće kolače, čestitali Ivanju, naročito onima koji tog dana slave imendan, i svima zaželjeli dobar provod i zabavu.

Program je s »guštijerne« započeo u 20 sati pozdravnim govorom Franka Kučića, predsjednika Zavičajnog društva »Puntari«, te prigodnim obraćanjem gospođice Ane Kučić, dogradonačelnice Grada Malog Lošinja. Brojne okupljene posjetitelje potom su na najljepši način zabavili članovi folklornog društva »Orlec« iz Orleca u svojim životopisnim, originalnim nošnjama plešući starinske plesove uz zvuke mijeha a nakon njih nastupili su i naši stari, dragi i neizostavni gosti, članovi folklornog društva »Studenac« iz Nerezina. I ovom prigodom moramo najsrdačnije zahvaliti F. D. »Orlec« i F. D. »Studenac« što na najbolji način čuvaju našu baštinu, naš tanac i kanat.

Nakon nastupa folklornih društava, čiji je nastup zabilježen bezbrojnim fotoaparatom i kamerama





oduševljenih turista, u kratkim je crtama predstavljen novi, trinaesti broj »Puntarskog foja«, ovaj puta na rekordnih čak 56 stranica. Urednik, Ljubo Galjanić, zahvalio je svima koji su na bilo koji način pomogli da se list tiska. Svima koji su nešto za list napravili, ustupili fotografije ili stare dokumente, pomogli donacijom, idejom ili podrškom. Naglasio je da je »fuoj« održao kontinuitet izlazeći od travnja 2005. godine, već punih osam godina, i da je njegovo izlaženje okupilo gotovo sve Puntare i one koji Puntu vole kao da su u njoj rođeni. Nakon završetka programa, na štandu »Puntarskog foja« svim okupljenima podijeljen je novi broj, uz zamolbu da svatko tko može svojim dobrovoljnim prilogom pomogne tiskanje sljedećeg. Moramo se zahvaliti svima koji su u naš »košić« donirali prema svojim mogućnostima i reći da na ovaj način prikupimo nešto više od jedne petine sredstava neophodnih za tiskanje sljedećeg broja.

Po završetku programa sve prisutne zabavljao je s »guštijerne« duo »Nostalgija« iz Rijeke. Plesalo se i pjevalo do jutarnjih sati.

Na kraju, sljedećeg dana kada su se slegli dojmovi, mogli smo sa zadovoljstvom zaključiti da je cjelokupna fešta, koja se počela odvijati dan prije Ivanje, uz otvorenje izložbe i koledu i na sam dan blagdana, protekla u gotovo savršenom redu, bez ijednog incidenta ili nesporazuma, u vrlo veselom i svečanom ozračju.



Svima koji su sudjelovali u realizaciji ove sveobuhvatne manifestacije, u njenom kulturnom, zabavnom i vjerskom dijelu, upućujemo veliku zahvalu. Svi su to učinili za ljubav Punte i to nam daje snage, volje i poticaj da tako i nastavimo. Stoga svima upućujemo naš tradicionalni pozdrav »Samo zdruavja i vidimo s k` letu«.

Autori fotografija:

Branko Kučić, Olga Sokolić i Edo Marušić



IZLOŽBA LOVAČKIH TROFEJA U LOVIŠTU NA PUNTI KRIŽA

Blagdan rođenja sv. Ivana Krstitelja, nebeskog suzaštitnika sela Punte Križa na otoku Cresu, koje je ujedno i centar poznatog lovišta na krupnu divljač, mještani su dostojno obilježili i ove godine posebnom feštom, kako još, od pamtivijeka nalažu stari običaji. Ta svetkovina se proslavlja na 24. lipnja i oduvijek je bila spomendan posebne duhovnosti. Puntari ga slave uz paljenje vatre - krijesa, tzv. »koleda« i to na otvorenom, u Ivanjskoj noći, uoči blagdana na Varošu, kod školske zgrade.

LOVAČKA IZLOŽBA

Zavičajno društvo »Puntari« (stanovnici sela Punte) organizatori spomenute proslave, zajedno s lovačkim društvom »Halmac« iz Nerezina na otoku Lošinju kao i Mjesnim odborom mjesta Punte Križa, priredili su, navečer 23. lipnja uoči samog blagdana, posebnu lovačku »feštu« u prostorijama mjesne područne škole u Puntima Križa.

Povodom tog događaja organizirana je i otvorena, po prvi put na ovim prostorima (otocima Cresu i Lošinju), izložba lovačkih trofeja. Kao sponzori pritekli su u pomoć Primorsko-goranska županija i Lovачki savez PGZ-a. Na taj način priređena je jedna skromna, ali uistinu lijepa i zapažena izložba. Ona je na pregledan način prikazala postignute rezultate u odstrelu, prvenstveno alohtone divljači, ne samo lovcima već i okolnom stanovništvu. Predviđeno je da izložba bude otvorena čitav tjedan u sedmici slavlja Ivanova.

Skupini okupljenih lovaca, mještana i gostiju iz bliže i dalje okolice, zaželio je dobrodošlicu, kratkim pozdravnim govorom, predsjednik LD-a Tino Sokolić. Tom prigodom je rekao da današnje zajedničko lovište Punta Križa ima površinu 6.945 ha, od čega je lovna površina oko 6.000 ha. Tim lovištem danas upravlja L. D. »Halmac« iz Nerezina na otoku Lošinju. U njemu su, od korisne divljači, prisutne: zec, fazan, kamenjarka grivna, šljuka, divlji golub, grlica, a na jezeru u Sontama rado slijeću i divlje patke. Od krupne divljači tu su: jelen lopatar i divlja svinja. Osim nabrojanih

posvuda su prisutni: vrana, svraka, šojka kreštalica, a posebno još i kuna bjelica. Nadamo se, da će postav u ovakvom obliku, kako smo ga mi, kao organizatori, pripremili, pružiti kvalitetnu i razumljivu informaciju o našim aktivnostima u tom lovištu.

Preuzimajući riječ, nazočnima se obratio i predsjednik Zavičajnog društva »Puntari« iz Punte Križa, gospodin Franko Kučić, koji se ukratko osvrnuo na kronologiju unosa lovne divljači na otok Cres. Tako je godine 1953. s Brijuna unesen na ovo područje jelen aksis, koji se nije održao. Nakon toga je godine 1966. unesen s istih otoka i jelen lopatar. Istovremeno su dopremljeni s Brijuna i mufloni koji su smješteni u ograđeni dio lovišta. Kada su se razmnožili, probili su žičanu ogradu i rasprostrli se sve do južnih dijelova otoka Cresa. S vremenom su prešli i na susjedni otok Lošinju. U nastavku je gospodin Kučić rekao da smo ove godine, zajedno s lovačkim društvom, priredili ovu izložbu na kojoj posjetitelji mogu vidjeti bogatstvo faune otoka Cresa i Lošinja. Ova izložba trebala bi to i potvrditi!

Ekspoziti prve lovačke izložbe na otoku Cresu smješteni su u velikoj dvorani područne škole. Prezentirana je, osim demo-preparata sitne i krupne divljači i keratološka zbirka jelena aksisa i jelena lopatara. Usto je prikazan i veliki broj trofejnih kljova veprova. Posjetitelji izložbe bili su ugodno iznenađeni raznovrsnošću prikazanih životinjskih vrsta, na oba otoka. Ekspoziti rječito ukazuju na rezultate provedenih mjera uzgoja kao i zaštite divljači u lovištu Punte Križa, ali i politike odstrela. Zato ova izložbena manifestacija nedvosmisleno potvrđuje da je lovački način izlova pouzdana metoda kontrolirane redukcije populacije crne divljači i jelena lopatara na našim otocima.

Kad je pala noć, zapaljen je unutar školskog dvorišta veliki krijes - koleda, čime je započela fešta proslave dolazećeg blagdana rođenja sv. Ivana Krstitelja.

Napisao i snimio: dr. Miljenko Zečević



JEDRIEJNA 2013.



Sveti Andrija, je nebeski zaštitnik Punte Križa. Tako je od pamtivijeka i tako će ostati i ubuduće, dokle god u selu bude žive duše. Naše je da ne zaboravimo svoju povijest, baštinu, naše pretke, njihovu vjeru, ustrajnost, njihov rad i muku. Kako, kada i zašto su Puntari za svog zaštitnika izabrali ovog sveca možda nikada nitko neće sa sigurnošću moći

odgovoriti, ali stoljetna se tradicija očuvala te i dalje živi u svakom tko je porijeklom iz našeg kraja ili je u njemu odlučio živjeti.

U našoj se bližoj okolini blagdan svetog Andrije slavi na Unijama. Ovaj se dan od mjesta do mjesta često različito naziva. U Mošćeničkoj Dragi i u Bakru zove se Andrejna, u

SVETI ANDRIJA

Andrija je, kao i njegov brat Šimun, bio ribar na Genezaretskom (Galilejskom) jezeru u mjestu Kafarnaumu kamo su se doselili iz rodnog mjesta Betsaide. U apostolskom zboru ribari su bili u većini iako su bili prisutni i zemljoradnici, kao sveti Jakov i brat mu Juda Tadej te trgovac i bankar carinik Matej. Prvi koji je od njih pošao za Isusom bio je upravo Andrija pa se stoga naziva »prvoprovzvanik«.

On, kao i sveti Ivan Evanđelist isprva je bio sljedbenik Ivana Krstitelja koji je propovijedao skori dolazak Mesije. Kada je na rijeci Jordan pokazao na Isusa i rekao »Evo Jaganjca Božijeg«, Andrija i Ivan su pristupili Isusu i postali njegovi sljebenici. Andrija je odmah otišao do svog brata Šimuna, koji će biti prozvan Petar, i rekao mu: »Našli smo Mesiju«, pa ga zato evanđelisti Matej i Luka u apostolskom zboru stavljaju odmah iza Šimuna Petra.

Novi zavjet u još nekoliko zgoda spominje Andriju i to kako umnožava hljebove te kada su stranci u Jeruzalemu željeli vidjeti Isusa. Nakon Isusovog uzašašća i silaska Duha Svetoga, Sveto pismo više ne spominje Andriju.

Za Andrijinu mučeničku smrt na tzv. Andrijinom križu (u obliku slova x) znano je samo iz spisa *Passio (Muka)* u kojem je opisano njegovo mučeništvo. Predaja govori da je razapet u Ahaji u gradu Patrasu odakle su mu relikvije prenesene u Carigrad, a potom u Amalfi u Italiji. Godine 1462. svečeva je glava prenesena u Rim, a papa Pavao VI. vratio ju je grčkim pravoslavnim vjernicima, odnosno gradu Patrasu 1964. godine. Tako ovaj apostol, kojeg Carigrad

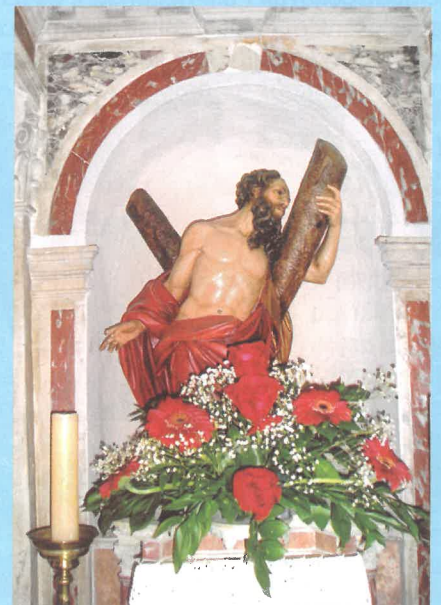
slavi kao zaštitnika danas ima ulogu zblizavanja Istočne i Zapadne Crkve.

Pouzdanost se zna da se blagdan svetog Andrije slavi 30. studenog već u doba svetog Grgura Nazijanskog, dakle već u drugoj polovici IV. stoljeća. Crkvena tradicija govori da je propovijedao oko Crnog mora, u Maloj Aziji, Traciji i Egiptu te među narodom Skita u današnjoj južnoj Rusiji.

Bio je vrlo štovan u srednjem vijeku, naročito u Francuskoj te Rusiji i Škotskoj, čiji je zaštitnik, te se od

1385. godine Andrijin križ nalazi na škotskoj nacionalnoj zastavi. U Hrvatskoj se sveti Andrija također iznimno štuje te postoje brojne crkve i župe koje nose njegovo ime.

Sveti Andrija slavi se kao zaštitnik ribara, trgovaca ribom, djevojaka, žena koje žele postati majke, užara, pjevača i umjetnika.



Puntu na otoku Krku Andrinja, a u Žejanama pored Matulja zove se vrlo slično kao kod nas, Jandrinja. U Puntici Križa se ovaj blagdan zaštitnika mjesta od uvijek zove Jedrijejna. Neki to s poteškoćama izgovaraju i često pitaju odakle taj naziv ne nalazeći poveznicu s imenom Andrija. Odgovor je u biti vrlo jednostavan jer se ime Andrija u našem dijalektu naziva Jedre, ponekad Jadre ili Jandre. Uostalom, jedna od naših najljepših uvala zove se Jedriješćica i taj je naziv dobila po vrlo staroj crkvi svetog Andrije koja se nalazi na kraju ove uvale, na našem groblju. Protokom vremena to ime se počelo izgovarati kao Andre, Andra, Andreica, Andrea, Andreina, Andrić i slično. Svi koji nose takva imena na dan svetog Andrije, na »trejset novijembra«, slave svoj imendan, a izvorni hrvatski naziv ovog dana u Puntici Križa se do danas zadržao kao Jedrijejna.

Naš zaštitnik - »naš protetur svijeti Andrea« i naša Jedrijejna tako su i ove godine, u subotu 30. studenog dostojno i skromno proslavljeni. Bilo je toga dana čak i lijepo

vrijeme, neuobičajno za ovo doba godine, prohladno, a popodne čak i sunčano uz lagan burin.

Mještani Punte te mnogi koji su došli na slavlje iz Nerezina i Malog Lošinja već su se u ranim popodnevnim satima počeli okupljati na trgu ispred crkve te je u 16,30 održano svečano misno slavlje predvođeno velečasnim Matom Žicom.

Nakon mise mještani i njihovi gosti uputili su se u mjesnu gostionicu »Tina«. Veselo, opušteno i razdragano slavilo se do dugo u noć. Uz zvuke harmonike, koja gotovo da i nije prestajala svirati, neumorno se pjevalo i, unatoč skućenom prostoru, plesalo. Moglo se i blagovati u brojnim delicijama koje su donirali Slaven i Tina te lovačko društvo kao i naše marljive mještanke koje su donijele vrlo ukusne domaće kolače.

Na ovaj je način obilježena i proslavljena još jedna u stoljetnom nizu Jedrijejna i za nadati se je da će sljedeća biti još bolja - »Samo zdruvaja i vidimo se kletu«.

DANI KRUHA

Dana 16. listopada 2013. godine održani su u Malom Lošinju »Dani kruha - dani plodova zemlje«, koje već dugi niz godina uspješno organizira »Društvo naša djeca«. Pozivu organizatora, kao i prethodnih godina, rado smo se odazvali jer se program ove hvalevrijedne manifestacije uvelike uklapa u temeljne ciljeve našeg Zavičajnog društva, kao što su očuvanje baštine i održivi razvoj.

Na dodijeljenom nam štandu, velikom mnoštvu posjetitelja prikazali smo neke od naših autohtonih proizvoda kao što su smokvenjak, karpanac, kapari (konzervirani i sadnice), mugranje i domaću rakiju s rutom. Izložili smo i ribarske vrše od pruća (od šipa) za lov sipa, glavoča ili grmalja.

Osim toga prikazali smo više vrsta alata i predmeta koji su se upotrebljavali i bili neophodni za izradu kruha, brašna ili žetvu pšenice. Posjetitelji su, primjerice, mogli vidjeti razne kose i srpove koji su se koristili za žetvu, cijepce i junicu za

odvajanje pljeve od zrnja pšenice, razna sita za sisanje brašna, kopanicu u kojoj se mijesio kruh ili lopatice za vađenje kruha iz krušne peći.

Ovom se prigodom moramo najsrdačnije zahvaliti gospođi Karlović koja nam je umijesila i ispekla kruh odnosno pletenice kojima je ispisala naziv našeg lista - »Puntarski fuoj«

Brojni posjetitelji, a naročito turisti te učenici iz osnovne škole, s velikim su zanimanjem kušali vrlo ukusne smokvenjake te s pažnjom slušali naše izlaganje o načinima uporabe pojedinih predmeta potrebitih u procesu od sisanja pšenice do pečenje kruha.

Naš vrlo aktivan i neumoran član, barba Ive Lovrić, tom je prilikom dao intervju za »Radio Lošinj - Radio Jadranka«, a mi smo kao Društvo velikom broju posjetitelja mogli predstaviti dio naših aktivnosti i ponuditi im na čitanje naše glasilo »Puntarski fuoj«.



ZAPAŽANJA S MARGINA JEDNE LOVAČKE IZLOŽBE



Ako se vozite od Osorske prevlake na jug, po uskoj cesti koja vijuga po hrptu otoka Cresa, preko Čuminje, Garmožja, Gajetanova i Parhavca, tada ćete nakon 12 km valovitog i uskog puta napokon doći do sela na Puntima Križa. Tu možete predahnuti u kafiću »kod Slavena«, gdje se osim mještana, obično okupljaju lovci na krupnu divljač.

Zakoračili smo u ljeto, ono pravo mediteransko, na kvarnerskim otocima rekli bi, zavičajno. Privlačno je ovo selo u kasnim popodnevnim satima, osobito kada je blago osvjetljeno indirektnim suncem koje čitavom dekoru ništa u ljepoti ne dodaje, ali i ne oduzima. U spomenutom mjestu, Slavenovom baru, na maloj terasi u hladovini, ispod drveća sa čvornatim granama, sjedili smo s nekolicinom lovaca i mještana kao i znatizeljnih turista iz obližnjeg kampa, a koji su došli na otvaranje prve lovačke izložbe na ovim prostorima. Kada su sjenke postale duže i tamnije, uputili smo se do područne škole gdje je u velikoj dvorani priređena izložba lovačkih trofeja. Tu su bili izloženi i demo - preparati krupne divljači, lovnog pribora i alata kao i lovačkih slika i fotografija. Otvorenje je upriličeno na 23. lipnja 2013. uoči »Ivanje« tj. svetkovine rođenja sv. Ivana Krstitelja, a koji je

i nebeski suzaštitnik sela Punte Križa. Time je ujedno i obilježena proslava 20. obljetnice postojanja lovačkog društva »HALMAC« iz Nerezina. Sponzori te izložbe bili su osim Lovачkog saveza Primorsko-goranske županije i Mjesni odbor u Puntima Križa.

POVIJESNI TOK

Skupini okupljenih lovaca, mještana i gostiju iz bliže i dalje okolice obratio se kratko uz dobrodošlicu najprije predsjednik LD-a »HALMAC« Tino Sokolić. Spomenuo je podatak da današnje lovište Punta Križa ima površinu od 6.945 ha, od čega je lovina oko 6.081 ha. U njemu su od korisne divljači danas prisutni: zec, fazan, kamenjarka grivna, šljuka, divlji golub i grlica, a na jezerima, u Sontama, rado slijeću i divlje patke. Od krupne divljači tu su: jelen lopatar i divlja svinja. Posvuda su prisutni: vrana, svraka, šojka kreštalica a posebno još i kuna bjelica. Na kraju, izrazio je nadu da će ovaj izložbeni postav u ovakvom obliku, kako su ga organizatori i pripremili, pružiti kvalitetnu i razumljivu informaciju o aktivnostima članova u tom lovištu.



Preuzimajući riječ, nazočnima se obratio i predsjednik Zavičajnog društva »Puntari« s Punte Križa, gospodin Franko Kučić. On je u svome izlaganju povezo povijesne događaje s kronologijom unosa lovne divljači na otok Cres. Posebno je naglasio povijesnu činjenicu da je divljač na južnom dijelu Cresa bila već prisutna od prapovijesnog razdoblja tj. od mezolitika (oko 7000 god. p.n.e.) pa nadalje, a prema arheološkim artefaktima pronađenim u poznatoj »Jami na sredi«. U novije doba, za vrijeme Austro-Ugarske i Italije, tu su dolazili u lov stranci iz viših staleža: grofovi, kapetani, liječnici, odvjetnici, trgovci i veleposlanici. Tek nakon 1945. počinju se osnivati lovačka društva. Tridesetak godina kasnije formira se na području općine Cres - Lošinj lovište Čunski - Punta Križa, koje se daje na gospodarenje poduzeću »Jadranka« iz Malog Lošinja. Nakon isteka ugovora godine 1992. lovištem počinje upravljati poduzeće »Saccardo« d.o.o. a od 2007. isto lovište preuzima u zakup LD »Halmac« iz Nerezina.

Kronologija unosa nezavičajne (alohtone) lovne divljači započela je s godinom 1953. i to s jelenom aksisom sa Brijunskih otoka, koji se nije održao. Nakon toga, dopremljeni su god. 1966. s istog staništa mufloni i jeleni lopatari koji su bili pod nadzorom i kontrolom u ograđenom dijelu lovišta. Na isti način dopremljena je i crna divljač, a smještena je unutar ograde. S vremenom je ograda postala propusna pa se divljač rasprostrla po cijelom otoku Cresu, a kasnije prešla i na susjedni otok Lošinj.

IZLOŽBA U ŠKOLSKOM PROSTORU

Ekspoziti ove premjerne izložbe na kvarnerskim otocima Cresu i Lošnju prezentirani su u velikoj dvorani nekadašnje područne škole »Mario Martinolić«. Moglo se vidjeti osim demo-preparata sitne i krupne divljači i keratološka zbirka jelena aksisa, jelena lopatara i muflona. Zapažen je i veliki broj trofejnih kljova vepova. Posjetioци su bili ugodno iznenađeni brojem prikazanih životinjskih vrsta na oba otoka. Izložbeni primjerci rječitо ukazuju na rezultate provedenog uzgoja, ali i odstrela alohtone divljači u spomenutom lovištu.

KOJA JE PORUKA OVE IZLOŽBE?

Na prvi pogled izgleda jednostavno, ali je duhovno bila kompleksna. Kome treba pokazati izloženo? Lovcima? Javnosti? Mladeži? I, što treba prvenstveno pokazati posjetiocima, a ne samo lovcima? Da li trofeji kao kult? Da li kao statusni simbol ili sporedni produkt lovačke prakse. Ili možda kao dio lovačke kulture i obiteljske tradicije? Odgovor priređivača izložbe bio je nedvosmislen: u prvom planu stoji divljač i lov na ovom otočkom podneblju, a u drugom planu daje se informacija ali i poduka o lovu i lovstvu. Uloga izložbe bila je očita, mobilizirati i potaknuti na razmišljanje o lovu te na taj način uspostaviti vezu tj. most između lovaca i nelovaca radi što boljeg međusobnog razumijevanja. Kao zaštitnici prirode, lovci LD »Halmac« iz Nerezina htjeli su upravo na taj način prezentirati javnosti svoje aktivnosti. I u tome uspjeli.

Respektabilan odnos prema divljači rječitо govori o očuvanju ali i o promociji hrvatskog lovačkog kulturnog identiteta i u provinciji, a ne samo u metropoli, ali i potrebu njegova smišljenog i dosljednijeg turističkog predstavljanja. Zato ova izložbena manifestacija još jednom potvrđuje da je lovački način odstrela pouzdana metoda kontrolirane redukcije nezavičajnih populacija crne divljači i jelena lopatara na našim otocima. Usput rečeno, odstrel divljači vrlo je važna i delikatna funkcija lova, ali mora biti pod kontrolom naše lovačke etike i kulture.

A ŠTO JE U BITI LOVAČKA KULTURA?

To je sinteza duhovnog, etičkog i umjetničkog odnosa prema lovu kao dijelu sveukupne kulture jednog naroda u određenoj epohi. Međutim, lovačku kulturu ne možemo naučiti. Nju jedino možemo razumjeti kroz vlastitu percepciju i osobni doživljaj. Ona obuhvaća etiku i lovačke običaje. To nematerijalno blago pripada svakome od nas lovaca podjednako. Osim toga u lovačku kulturu ubrajamo i lovačku znanost s literaturom, lovačkim muziciranjem, slikarstvom, lovačkom fotografijom, umjetničkim obrtom, lovačko-streljačkim metama i priborom kao i lovačkim trofejima. Ovdje istini za volju treba reći i sljedeće: za mnoge naše suvremenike kao i kritičare lova i lovaca iz nelovačkih redova ocijenjeni su lovački trofeji kao kult tj. kao statusni simbol, a lovačke izložbe se tituliraju kao »koštane olimpijade« lubanja i rogova, a koji su inače za nas lovce dokaz o socijalnoj strukturi jedne populacije iz koje su bili izuzeti. A upravo izložbe trofeja omogućuju usporedbe i procjene unutar određenog životnog prostora. Jer trofeje se nedvojbeno predstavlja kao indikator za kvalitetu staništa ali i ekosistemskeg lova.

Naše hrvatsko lovstvo pripada danas kršćanskom kulturnom miljeu srednje Europe, jer je naš način održavanja običaja kao i ponašanja odavno u nas ukorijenjen - generacijski. Idući od trofeja do trofeja kroz ovu »Puntarsku izložbu« pružila mi se prilika ponovno doživjeti pojam ali i sadržaj lovačke kulture.

Kad je pala noć i zasjao mjesec nad Puntom Križa, zapaljen je unutar areala školskog dvorišta veliki krijes tzv. koleda, čime je započela fešta proslave dolazećeg blagdana rođenja sv. Ivana Krstitelja.

Dr. Miljenko Zečević

ODSTRIJELJENO SEDAM DIVLJIH SVINJA



U otvorenom zajedničkom lovištu kod Punte Križa na samom jugu otoka Cresa, a kojim gospodari LD »Halmac« iz Nerezina, organiziran je i održan početkom o.g. veliki skupni lov na divlje svinje u okviru nastavka aktivnosti za smanjenje crne divljači na Kvarneru. Ovaj puta sudjelovale su grupe lovaca i brojnih gostiju s otočja Lošinja, Cresa, Krka, Raba, ali i iz unutrašnjosti: Zagreba, Siska i Zaprešića. Pozivu se odazvalo više od pedeset lovaca i jedna lovkinja.

Prigodom jutarnjeg okupljanja u kafiću »Kod Slavena« obavljena je kod prisutnih kontrola lovačkih iskaznica kao i oružanih listova. Oni učesnici koji nisu prošli na tom »testu« svrstani su u hajkače u pogonu bez prava nošenja oružja. Pogonici su tom prilikom obavezno oblačili signalne prsluke, a lovci su trebali metnuti crvene trake na šešir. Oružje je, osim za vrijeme pogona, nošeno potpuno ispražnjeno, otvoreno s ušćem cijevi - prema gore. Ono se punilo samo na štandovima koji su već unaprijed bili numerirani i označeni. Napuštanje lovačkog stajališta za vrijeme hajke bilo je strogo zabranjeno kao i odstrel jelenske divljači, bilo koje vrsti, radi prisutnih dresiranih pasa »svinjara«. Eto, to su bile upute lovnika Igora Sokolića nakon pozdravnih riječi svim učesnicima te posebno mladim lovcima. Nakon toga su se lovci uputili u dio revira ispod sela Murtovnika gdje je prigonom planirano obuhvatiti područje Novina i Sovinja sve do morske uvale Ul.

Hajkači i vodiči pasa kretali su se uz južni vjetar po iznimno teškom kamenitom i šumovitom terenu. Oni su svakako zaslužili iznimno poštovanje lovaca probijajući se ponegdje kroz trnje i gustu makiju zajedno sa svojim četveronožnim pomagačima.

Po završetku lova ležalo je na štreki čak sedam komada crne divljači pa su se tako obistinile prognoze domaćih »svinjoznanaca« da još ima dosta divljih svinja usprkos stalnom odstrelu.

Lovačka počast ulovu odana je uz »štreku« kod društvenog bungalova uz obaveznu zajedničku fotografiju, a



potom je uslijedio skupni ručak uz lovačke priče i druženje do kasne večeri, nakon čega je udaljenim gostima zaželjen sretan put i povratak kući.

Dr. Miljenko Zečević

NATURISTIČKI KAMP BALDARIN - RAZVOJ (NATURISTIČKOG) KAMPING TURIZMA



Počeci naturističkog kampa »Baldarin« sežu u daleku 1966. godinu kada je službeno poduzeće »Jadranka« iz Malog Lošinja otvorilo naturistički kamp »Baldarin«. Počeci kampiranja na prostorima Punta Križe započeli su i puno ranije s Mariborskim počitniškim društvom

»Zvezda« koji je na prostoru današnjeg Bokinića započeo kampirati s kolonijama slovenske djece, te njemačkim klubom »Akapulkwicking« koji je preteča naturizma u kampu. Permanentnim razvojem kamping industrije te kampiranja kao životnog stila, poduzeće »Jadranka« ulagalo je u razvoj naturističkog kampa »Baldarin«, dovodeći na predjele Punta Križe iz godine u godinu sve više i više ljubitelja kampiranja i naturizma.

Postoje tumačenja da je jedino »pravo kampiranje« naturističko kampiranje. Naturizam ili prema njemačkoj skraćenici FKK (Frei Körper Kultur - kultura slobodnog tijela) kao premisu »pokreta naturizma« uzima sinergiju čovjeka s prirodom koja se najbolje ostvaruje ukoliko je čovjek u potpunosti oslobođen odjeće te predan prirodi.

Vrhunac naturističkog turizma, pa tako i naturističkog kampa »Baldarin« zabilježen je krajem osamdesetih godina. 1987. godina bila je rekordna godina što se dolazaka i noćenja tiče. Te godine u kampu »Baldarin« ostvareno je 111.894 noćenja, a većinom su prevladavala strana noćenja od čega su u ukupnoj strukturi najviše bili zastupljeni gosti njemačkog govornog područja. Nedugo zatim, uslijed posljedica Domovinskog rata, uslijedile su teške godine kako za naturizam tako i za kampiranje općenito. Slijedom navedenih nepovoljnih činjenica »Jadranka« d.d. donosi odluku o davanju naturističkog kampa »Baldarin« u zakup. Od 1996. godine do 2005. kamp »Baldarin« vodi gospodin Ivo Toić. Nakon isteka ugovora o zakupu, kamp je 2005. godine vraćen u sustav »Jadranka grupe«, te kampom upravlja društvo kćer »Jadranka kampovi« d.o.o. predvođeno direktorom Đuliom Delise, te direktorom Flaviom Matesićem.

Permanentnim prisustvom na tržištu, praćenjem trendova u kamping industriji, te praćenjem bliže i dalje konkurencije, Društvo »Jadranka kampovi« d.o.o. ubrzo shvaća da bez daljnjih ulaganja u kvalitetu usluge i sadržaja kamp ne može konkurirati na kamping tržištu. Osim osnovne infrastrukture, kao što su struja i voda, najbitniji sadržaji u kampu

predstavljaju sanitarni čvorovi, te kamp-mjesta. U razdoblju od 2005. - 2013. Društvo »Jadranka kampovi« d.o.o. uložilo je 12 milijuna kuna (1,6 milijuna eura). Prateći najnovije standarde Ministarstva turizma i njemačkog ADAC-a, kompletno su obnovljena tri sanitarna čvora, te je uređeno 135 parcela omeđenih hortikulturom s priključcima na struju, vodu i odvod, od čega 10 mobilnih kućica.

Današnji trendovi u kamping industriji podrazumijevaju maksimalan komfor, uz očuvanost prirode, te visoki standard ekološke zaštite. Shodno tome u kampu je izgrađen membranski pročištač otpadnih voda koji u potpunosti (100%) pročišćava otpadne vode, te se tako pročišćena voda planira vraćati za zalijevanje hortikulture u kampu. Kamp je 2008. godine uveo ISO standardne zaštite okoliša (14 001) i kvalitete (9 001), s ciljem zaštite i očuvanja okoliša i unapređenja radnih procesa.

Zbog specifičnog, ali i jedinstvenog položaja kampa, puno se ulagalo i u infrastrukturu. Modernizacija recepcijskog *softwera*, usporedno je popraćena s investicijom u radiovezu koji povezuje kamp »Baldarin« s odašiljačem na Umpiljku (Mali Lošinj) te je tom investicijom stvoren preduvjet normalnog funkcioniranja recepcijskog *softwera*, ali i davanja mogućnosti bežičnog interneta gostima u kampu. Rekonstrukcija vodovoda unutar kampa, polaganje novog voda struje, uređenje recepcije, kafića, uređenje plaža, sportskih igrališta, igrališta za djecu, rezultirali su dobivanjem treće zvjezdice od Ministarstva turizma, te pozicioniranje kampa kao vrlo kvalitetnog na stranim tržištima. Konstantnim kvalitetnim radom i zalaganjem naših djelatnika te permanentnim ulaganjima, naturistički kamo »Baldarin« u 2012. godini oborio je rekord iz 1987. godine, ostvarivši 123.828 noćenja (10% više nego rekordne 1987.).

U posljednjih 10 godina, kamping turizam nezaustavljivo raste. Poimanje kamping turizma u potpunosti se promijenilo. U kamp gosti više ne dolaze uštedjeti novac na odmoru, u kamp gosti dolaze radi životnog stila. Sve više je kamping gostiju koji dolaze s luksuznim kamperima veličine veće od 10 m, čiji su interijeri uređeni kao najmodernija hotelska soba. Prosječna cijena kampera kreće se od 30 000 - 1.000.000 eura, te shodno tome treba razmišljati o daljnjim planovima razvoja kampa a i lokalne infrastrukture.

U tijeku ovogodišnje nevjerojatno uspješne kamping sezone, u kojoj smo oborili sve dosadašnje rekorde, ostvareno je 124.298 noćenja. Zahvaljujemo čitateljima »Puntaskog foja« koji su direktno i indirektno pridonijeli razvoju kampa »Baldarin«.

JADRANKA KAMPOVI d.o.o.



GODIŠNJA SKUPŠTINA - DESETA GODIŠNJICA DRUŠTVA

U subotu, trećeg dana mjeseca svibnja održana je redovita godišnja skupština Društva. Iako je tog dana bilo vjetrovito, tmurno i kišovito vrijeme, imali smo i više nego dobar razlog za vedro i ugodno druženje jer smo obilježili desetu godišnjicu osnivanja Zavičajnog društva »Puntari«.

U prostorijama područne osnovne škole u Puntari Križa okupio se solidan i dostatan broj naših članova da bi odluka bila pravovaljana.

Na početku sjednice je predsjednik Društva Franko Kučić prisutnima podnio izvješće o radu Upravnog odbora za proteklu 2013. godinu, a potom je za isto razdoblje predloženo izvješće o financijskom poslovanju. Uslijedila je rasprava o dosadašnjem radu te o planovima za sljedeće jednogodišnje razdoblje.

Na kraju sjednice, povodom 10. obljetnice Društva dodijeljene su zahvalnice za potporu u realizaciji ciljeva Društva, koje su dobili Grad Mali Lošinj, Turistička zajednica M. Lošinj te Željko Magazin i Feručo Brusčić.

IZVJEŠĆE O RADU UPRAVNOG ODBORA ZA 2013. GOD.

Prije deset godina osnovali samo Zavičajno društvo »Puntari« Punta Križa u želji da okupimo Puntare koji žive izvan mjesta Punte Križa kao i one koji žive u Puntari Križa, s ciljem da svi zajedno pridonosimo očuvanju prirodne i kulturne baštine područja Punte Križa, a ujedno da se uključimo zajedno s mještanima u uređenje mjesta i poboljšanje uvjeta života na području Punte Križa.

U protekloj godini Upravni odbor društva održao je 4 sjednice na kojima se raspravljalo o provođenju programa rada za 2013. godinu, kao što su:

- financijski plan za praćenje aktivnosti u provođenju programa rada Društva,
- osiguranje sredstava za radove na unutarnjem uređenju crkvice Sv. Antuna Opata,
- donošenje odluke o početku postupka javne nabave za etapnu obnovu crkvice Sv. Antuna Opata,
- donošenje odluke o odabiru ponude ponuditelja za izvođenje radova etapne obnove kapele Sv. Antuna Opata nakon provedenog postupka javne nabave i sklapanje ugovora o javnoj nabavi,
- izvješće o završetku radova na crkvi Sv. Antuna Opata,
- organizacija fešte za Ivanju i izvješće o provedenoj fešti (prihodi, rashodi, propusti u organizaciji, prijedlozi za feštu 2014. godine)
- financiranje izdavanja »Puntarskog foja«,
- primjedba na Program gospodarenja šumama šumoposjednika, za područje k.o. Punte Križa,
- prijedlog strategije ruralnog razvoja područja Punte Križa,
- uključivanje Zavičajnog društva u LAG »Bjeloglavi sup«,
- brisanje članova društva koji nisu plaćali članarinu kroz tri i više godina uzastopce.

Za financiranje potreba u realizaciji naših programa za 2014. godinu, javili smo se na javne pozive koje su raspisali Grad Mali Lošinj, PGŽ i Ministarstvo kulture. Tražili smo

sredstva za financiranje izdavanja »Puntarskog foja« u iznosu od 15.000,00 kn. Odobrena su nam za tu namjenu samo sredstva od Grada Malog Lošinja u iznosu od 5.000 kn.

Kako smo Vas izvijestili na prošlogodišnjoj skupštini društva, da nam je Ministarstvo kulture odobrilo iznos od 100.000,00 kn za radove na obnovi unutarnjeg dijela crkvice Sv. Antuna Opata, i da nam nedostaje još stotinjak tisuća kuna koje trebamo osigurati, odmah smo se obratili Gradu Malog Lošinja, PGŽ-u i pojedinim gospodarskim subjektima s područja Grada Malog Lošinja. Naišli smo na razumijevanje. Donaciju nam je odobrio Grad Mali Lošinj u iznosu od 15.000,00 kn i PGŽ u iznosu od 20.000,00 kn, a od gospodarskih subjekata i građana dobili smo donacije u iznosu od 10.900,00 kn. Od Konzervatorskog odijela u Rijeci zatražili smo da se još jednom razmotri troškovnik za navedene radove, kako bi se obnova mogla kvalitetno dovršiti sredstvima kojima raspoložemo.

Konzervatori su iz prvobitnog troškovnika izbacili stavke koje se odnose na restauratorski dio radova, s obzirom da isti nisu neophodni da bi crkvice u građevinskom smislu bila obnovljena. Ti se radovi i kasnije u fazama mogu izvoditi kada budu za to osigurana sredstva. Tako da je troškovnik radova ispravljen na iznos od 170.000,00 kn s PDV-om. S obzirom da je Zavičajno društvo imalo na računu 25.000,00 kn od vlastitih prihoda i članarine prikupljene kroz devetogodišnje razdoblje, odlučili smo da se provede postupak javne nabave za izbor najpovoljnijeg izvoditelja radova. Na navedeno javno nadmetanje pristigla je samo jedna ponuda, i to od tvrtke »Kapitel« d.o.o. iz Žminja sa iznosom od 168.287,50 kn sa PDV-om. Upravni odbor Zavičajnog društva »Puntari« je dana 18. rujna 2013. godine donio odluku o odabiru u postupku javne nabave ponuditelja »Kapitel« d.o.o. iz Žminja, s kojim je 30. rujna 2013. godine sklopljen ugovor. »Kapitel« d.o.o. započeo je s radovima 18. listopada, a s istima je završio dana 29. studenog 2013. godine. Izvođenje radova nadgledala je djelatnica Konzervatorskog odijela u Rijeci i nadzorni organ Mario Hofman, te arheolog Zrinka Etinger.

Po okončanom obračunu vrijednost izvedenih radova iznosi 162.659,18 kn, a nadzor je iznosio 3.500,00 kn, tako da ukupna vrijednost izvedenih radova unutarnjeg dijela crkvice iznosi 166.159,18 kn. Crkvice je sada obnovljena i može biti u svojoj prvobitnoj funkciji. U provedbi postupka javne nabave koja je bila obavezna, veliku pomoć su nam pružile stručne službe Grada Malog Lošinja, na čemu smo im veoma zahvalni.

U prošloj godini »Puntarski fuoj« financiran je s iznosom od 5.000,00 kn od »Jadranke kampovi« d.o.o. i 5000,00 iz proračuna Grada. Za ovu godinu imamo samo 5000,00 kn od Grada, a 5000,00 kn trebamo još osigurati.

Feštu Ivanja, koja uključuje aktivnosti od kolede, turnira u briškuli i trešeti, i samu feštu, financirali su TZG Mali Lošinj u iznosu od 5.000,00 kn i Zavičajno društvo prihodima ostvarenim od lutrije, a izložbu lovačkih trofeja lovišta Punte Križa postavilo je LD »Halmac« iz Nerezina koje je istu i financiralo. U vrijeme dok je izložba bila otvorena, dežurali



su lovci članovi LD »Halmac«, članovi Zavičajnog društva i mještani Punte Križa, tako da se za to nisu tražila sredstva kao što to čine drugi organizatori takvih izložbi.

Možda to nije dobro jer ne treba biti skroman kada i drugi to nisu.

Nezadovoljni smo dosadašnjim uključivanjem područja Punte Križa u korištenje sredstava iz pristupnih fondova EU za ruralni razvoj. Uređenje lokalnih putova, izrada maslinarskih putova postojećim katastarskim putovima, izrada protupožarnih putova, vodoopskrba i odvodnja otpadnih voda, obnova gromača, veoma je važno za revitalizaciju područja Punte Križa. Zato smo u tu svrhu predložili Strategiju ruralnog razvoja područja Punte Križa koja bi makar dijelom trebala ući u integralnu lokalnu razvojnu strategiju Lokalne akcijske grupe (LAG) »Bjeloglavi sup« koju čine jedinice lokalne samouprave (Grad Krk, Cres, Mali Lošinj i općine Vrbnik, Omišalj i Dobrinj).

U tijeku javne rasprave o Programu gospodarenja šumama šumoposjednika na području k.o. Punte Križa, dali smo primjedbe i tražili da se u istom predvide mjere zaštite šume od alohtone divljači, razradi protupožarna zaštita, i definiraju i ucrtaju prometnice koje treba realizirati u tijeku

trajanja ovog programa (predlažemo da se postojeći katastarski putovi pretvore u šumske putove, a ne da se stvaraju neki novi putovi koji imaju samo kratkoročnu namjenu).

Kako smo Vas izvijestili na prošlogodišnjoj skupštini Društva, uputili smo pismo članovima Društva koji nisu uplatili članarinu tri i više godina. Na ovakav postupak nas obavezuje Statut jer jedna od obaveza člana društva je plaćanje članarine. Od 56 članova koje smo pozvali da uplate članarinu, 31 to nije učinio i ti su brisani kao članovi. Sada Zavičajno društvo »Puntari« broji 125 članova.

Ove godine slavimo 10 godina našeg rada. Do sada smo se prilično angažirali u ostvarenju onih ciljeva koje smo si na početku zacrtali. Ne bih sada nabrajao što smo sve pokretali, proveli, ostvarili. Sve te aktivnosti našle su svoje mjesto u 13 brojeva »Puntarskog foja«, pa smatram da ih ne trebamo nabrajati. Mnogo je bilo i drugih aktivnosti što je tražilo angažiranje i rad da bi se ovo Društvo prezentiralo i dobilo svoje mjesto na području njegovog djelovanja. Sve je rađeno volonterski, a svaki uspjeh je nagrada za taj rad. To i je smisao Društva. Zato se zahvaljujem svim članovima Društva koji su dio svog slobodnog vremena izdvojili za ostvarenje ciljeva našeg Društva. S ponosom ističem dva velika ostvarenja ovog Društva. Kao prvo to je »Puntarski fuoj« koji je već do sada spasio od zaborava mnoge događaje, djelatnosti, običaje, spomenike kulture i dio etnografske građe, voće i povrće koje se nekada uzgajalo a i danas bi bilo korisno. A drugo je obnova crkvice Sv. Antuna Opata, jedan od mnogih sakralnih objekata na području Punte Križa.

Zahvaljujem se Gradu Mali Lošinj i TZG Malog Lošinja, Ministarstvu kulture, Ministarstvu prometa i infrastrukture, Radio Jadranki, kao i svim ostalim gospodarskim subjektima, društvima i pojedincima koji su nam dali financijsku i moralnu podršku u ostvarenju naših ciljeva.

Predsjednik društva: Franko Kučić



OBNOVLJENA JE CRKVIĆA SV. ANTUNA OPATA NA PARHAVCU

Crkvića Sv. Antuna Opata na Parhavcu u potpunosti je obnovljena. Nakon provedene prve faze obnove tijekom 2010. godine, kojom je izvršena obnova krova i izvedena drenaža oko same crkviće, stvoreni su uvjeti za obnovu unutrašnjeg dijela (zidova i poda). Krajem siječnja 2011. godine na crkvići su ugrađena nova ulazna vrata izrađena u stolarskoj radionici »DAST« u Malom Lošinj, a prema mišljenju Konzervatorskog odijela u Rijeci. Vrata su izrađena od kvalitetnog drva ariš i konstruirana po principu »utor - pero«, te zaštićena adekvatnim premazom. Vrijednost istih iznosi =10.205,00 kn. Temeljem arhitektonsko-građevinskog projekta (arhitektonskog snimka) koji je u »Art Designu« d.o.o. iz Rijeke izradila mr. sc. Maja Matulja Kos, dipl. ing. arh., za koji je 2008. godine Konzervatorski odjel u Rijeci izdao prethodno odobrenje, izrađen je projektantski troškovnik. Temeljem istog, Konzervatorski odjel u Rijeci izdao je odobrenje za izvedbu radova na unutarnjem dijelu

crkviće. Ti se radovi sastoje od: pažljivog skidanja recentne cementne fine žbuke s povijesne žbuke i uklanjanje trule i nestabilne vapnene žbuke koju nije moguće sačuvati; izvedba vapnene žbuke na neoslikanim dijelovima zida i dijelovima gdje je izvorna žbuka uništena, u omjeru gašeno vapno i pijesak 1:3 s dodatkom slabo pečene prosijane cigle od 25% u agregatu; opšivanje sačuvane originalne vapnene žbuke; sanacija poda (pažljivo skidanje postojećih cigli, dobava i izrada tucaničkog zastora, opločenje poda postojećom i novorabljenom ciglom koja se polaže u vapneni hidraulički mort); te restauracija i sanacija kamenog oltara.

Prema tom projektantskom troškovniku za navedene radove potrebno je bilo osigurati sredstva u iznosu od =168.725,00 kuna s uključenim PDV-om.

S tim troškovnikom obratili smo se još 2011. i ponovno 2012. godine Ministarstvu kulture Republike Hrvatske i





Sv. Antun 2006. godine

Gradu Malom Lošinj, s obzirom da je Gospodarsko-ladanjski kompleks Antoniazio de Bocchina s kapelom Sv. Antuna Opata na lokalitetu Parhavic na području Punte Križa upisan u Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske - Listu zaštićenih kulturnih dobara, te da je vlasnik te crkvice Grad Mali Lošinj. Tijekom mjeseca ožujka 2013. godine saznali smo da je u svom proračunu za 2013. godinu Ministarstvo kulture odobrilo sredstva za radove na crkvi Sv. Antuna Opata u iznosu do =100.000,00 kn. Ta vijest nas je u prvom trenutku veoma obradovala, i drago nam je bilo da je naš dotadašnji trud na obnovi crkvice priznat, jer se takav iznos sredstava ne dodjeljuje tako lako. No, s druge strane nas je uplašio iznos od =70.000,00 kn koji smo trebali još osigurati, s obzirom na tešku ekonomsku situaciju u zemlji koja ima velikog odraza na poslovni sektor i standard građana na našem području. Svjesni da odobrena sredstva ne smijemo izgubiti, prionuli smo traženju potrebnih =70.000,00 kn. Ponovno smo se za pomoć obratili Gradu Malom Lošinj, a zahtjev za pomoć uputili smo i Primorsko-goranskoj županiji i Turističkoj zajednici Grada Malog Lošinja, te pojedinim gospodarskim subjektima sa područja Grada Malog Lošinja. Naišli smo na razumijevanje. Donaciju nam je odobrio Grad Mali Lošinj u iznosu od =15.000,00 kn, Primorsko-goranska županija =20.000,00, a Turistička zajednica Grada Malog Lošinja obećala je pomoć od =10.000,00 kn. Gospodarski subjekti i građani uplatili su na naš račun za obnovu crkvice Sv. Antuna Opata iznos od =10.900,00 kn. Tada smo odahnuili s olakšanjem. Mogli smo krenuti dalje s poslovima oko provedbe obnove crkvice. To je bilo daleko lakše od traženja potrebnih sredstava.

Temeljem Zakona o javnoj nabavi, proveli smo postupak javne nabave odnosno izbor najpovoljnijeg ponuditelja za izvedbu radova na obnovi unutarnjeg dijela crkvice. U provedbi postupka javne nabave stručnu pomoć pružila nam je služba Grada Malog Lošinja, na čemu smo im jako zahvalni. Na javnoj nabavi svoju ponudu mogla je dati tvrtka koja ima Rješenje Ministarstva kulture o dopuštenju izvođenja radova na kulturnim dobrima sukladno članku 100. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Na navedeno javno nadmetanje došla je samo jedna ponuda, i to od tvrtke »KAPITEL« d.o.o. iz Žminja. Ista je ponudila izvesti radove na unutarnjem dijelu crkvice za iznos od

=168.287,50 kn s PDV-om. Upravni odbor Zavičajnog društva »Puntari« Punta Križa je dana 18. rujna 2013. godine donio Odluku o odabiru u postupku javne nabave ponuditelja »Kapitel« d.o.o. iz Žminja za izvoditelja radova, te je s istim 30. rujna 2013. godine sklopljen Ugovor u kojem je ugovorena vrijednost radova u iznosu od =168.287,50 kn s PDV-om.

»Kapitel« d.o.o. Žminj započeo je s radovima na crkvi dana 18. listopada 2013. godine, i planirao je iste dovršiti najkasnije do 15. studenog, međutim zbog kiša koje su ometale dovoz materijala do gradilišta, završeni su dana 29. studenog 2013. godine. Izvođenje radova nadgledala je djelatnica Konzervatorskog odijela u Rijeci gospođa Tea Sušanji Protić, mag.pov.umj., konzervator viši savjetnik, arheolog gospođa Zrinka Ettinger Starčić dipl. arh. i nadzorni organ Mario Hofmann dipl. ing. građ., a radovima je od strane izvođača rukovodio gospodin Serđo Tomišić.

Po okončanom obračunu vrijednost izvedenih radova iznosi =162.659,18 kn, a nadzor =3.500,00 kn, što znači da ukupna vrijednost izvedenih radova unutarnjeg dijela crkvice Sv. Antuna Opata iznosi =166.159,18 kn s PDV-om.

U dopisu od 13. prosinca 2013. godine, koji je Konzervatorski odjel u Rijeci uputio Ministarstvu kulture Upravi za zaštitu kulturne baštine Zagreb, Runjaninova 2, prilikom dostave dokumentacije, računa i izvješća o sanaciji kapele Sv. Antuna Opata na lokalitetu Parhavic Punta Križa na otoku Cresu, po programu zaštite kulturnog dobra za 2013. godinu, između ostalog stoji:

»Ugovoreni radovi su izvedeni korektno, sukladno prethodnom odobrenju i dovršeni su u cijelosti. Odnosili su se na sanaciju unutrašnjosti kapele, a po prethodnoj sanaciji krovništva te izvedbe drenaže. Sveukupni radovi sanacije su dovršeni, a provodili su se od 2008. godine. Dinamika radova je bila prema pravilima struke, od izrade arhitektonskog snimka postojećeg stanja, izvedbe drenaže uz arheološka istraživanja do same sanacije. Preostaje restauratorski zahvat na žbuci; istraživanje, čišćenje, konsolidacija i retuš posvetnih križeva, tragova sinopie i grafita u unutrašnjosti kapele. Ti će se radovi provoditi etapno, ovisno o financijskim sredstvima prikupljenim od strane Zavičajnog društva.«

Temeljem iznesenog u ovom članku, te u članku »Radovi



Sv. Antun 1993. godine



Sv. Antun - oltar 2014. godine



Sv. Antun – oltar 1993. godine

na crkvi Sv. Antuna Opata« objavljenog u »Puntarskom fuju« br. 10, ukupno utrošena sredstva za obnovu crkvice Sv. Antuna Opata iznose =341.760,60 kn, i to:

- arhitektonsko-građevinski projekt	20.130,00 kn
- kopije projekta	3.000,00 kn
- arheološko-istražni radovi	7.000,00 kn
- obnova krova i drenaža	132.866,42 kn
- obnova unutarnjih zidova i poda	162.659,18 kn
- izrada ulaznih vrata	10.205,00 kn
- stručni nadzor	5.900,00 kn

Sredstva za radove na crkvi Sv. Antuna Opata počeli smo prikupljati još 2007. godine podnošenjem zahtjeva na razne natječajne, a posebno Ministarstva kulture Republike Hrvatske, Grada Malog Lošinja, Primorsko-goranske županije. Obračali smo se za pomoć pojedinim pravnim i fizičkim osobama neposredno i putem našeg glasila »Puntarski fuoj«. Na ovaj način obnovu crkvice Sv. Antuna Opata financirali su:

- Ministarstvo kulture RH	120.130,00 kn
- Primorsko-goranska županija	50.000,00 kn
- Grad Mali Lošinj	85.000,00 kn
- Donacije poslovnog sektora	19.880,00 kn
- Donacije građana	35.312,28 kn
- Vlastita sredstva	31.438,32 kn
Ukupno:	341.760,60 kn

Pored navedenog, dobrovoljnim radom članova Zavičajnog društva »Puntari« i Lovačkog društva »Halmac« iz Nerezina izvršen je iskop kanala oko same crkvice za izvedbu drenaže te restauriran kip Sv. Antuna Opata donacijom građana.

Sada, na kraju moramo priznati da je bilo trenutaka kada nismo bili sigurni kako i kada ćemo obnovu crkvice izvesti. Prilično smo se vremena dvoumili: da li krov pokriti kamenim škrilama ili kanalicama kako je to do sada izvedeno. Kada smo to riješili, postavilo se pitanje dovoza potrebnog materijala do crkvice, s obzirom da do iste ne postoji kolni put. Razmišljalo se o angažiranju vojnog helikoptera kada se

isti zbog vježbi nalazi na našem području. Čak smo zajedno s lovcima i raskrčili teren ispred crkvice da bi se materijal mogao iz helikoptera spustiti u neposrednu blizinu crkvice. Postojalo je i rješenje dovoza materijala konjima iz Parhavca do crkvice. No, i to se riješilo na zadovoljavajući način, jer je izvođač radova imao takvo pogodno vozilo kojim se materijal dovezao do crkvice bez izgradnje kolnog puta. Zbog toga je dovoz materijala bio velika stavka u ukupnoj vrijednosti radova, ali opet manje od onoga što bi stajalo dovozom na konjima. Ceste su bile primjedbe od strane članova Društava, a i pojedinih građana, da se prevelika sredstva troše za obnovu tako male crkvice. To sigurno tako i izgleda ako se to uspoređi s radovima na objektima koji nisu pod zaštitom. Međutim, obnovu objekta koji je pod zaštitom kao kulturno dobro, treba izvesti prema zahtjevima struke s ciljem da se taj objekt obnovi tako da se sačuva onovremenska žbuka gdje je to moguće ili da se ista obnovi ondašnjom tehnikom i tehnologijom kako bi izgledala autentično. Svaki kamen se treba vratiti na ono mjestu gdje se prvobitno nalazio. Sve to iziskuje puno više vremena i stručan rad, a zato i više košta. Da je to tako, vjerujem da su se u to uvjerali i svi oni koji su imali potrebu i priliku obnavljati slične objekte pod zaštitom.

Na kraju moramo zahvaliti svima koji su nam pomogli u realizaciji obnove crkvice Sv. Antuna Opata bilo svojim savjetom, stručnom pomoći i podrškom, ili novčanim donacijama. Posebno bismo se zahvalili: gospođi Tei Sušanjski Protić, mag.pov.umj., višem stručnom savjetniku Konzervatorskog odjela u Rijeci, koja nas je svojim savjetima uputila kako pristupiti obnovi ove crkvice i pratila tijekom obnove od samog početka, isto tako i gospodinu Ivoru Vodopivecu, također djelatniku konzervatorskog odjela u Rijeci, gospođi mr. sc. Maji Matulja dipl. ing arh. na izradi arhitektonskog snimka crkvice i rješenja obnove iste, gospodinu ing. građ. Branku Orbančiću i Serđu Tomišiću iz »Kapitela« d.o.o. Žminj, koji su svojim iskustvom na obnovi sličnih objekata pomogli da se obnova ove crkvice izvrši na najracionalniji način, gospodinu Dariu Dlaki vlasniku stolarije »Dast« iz Malog Lošinja, za kvalitetno izrađena ulazna vrata, arheolozima gospodinu Branku Starac i gospođi Zrinki Ettinger Starčić, na njihovoj spremnosti da u

pravo vrijeme izvrše arheološko-istražne radnje na dijelu crkvice i drenažnog kanala tijekom obnove iste, gospodinu Mariu Hofmannu dipl. ing. građ. na dobroj suradnju pri vršenju stručnog nadzora nad izvođenjem radova, gospođi Ani Dujmović Ranac na stručnoj provedbi postupka javne nabave pri odabiru izvoditelja radova. Posebna zahvala članovima Lovačkog društva »Halmac« iz Nerezina na pruženoj pomoći u iskopu drenažnog kanala oko crkvice, i na čišćenju prostora ispred crkvice.

Donaciju za obnovu crkvice dali su:

- Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Zagreb;
- Primorsko-goranska županija, Rijeka;
- Grad Mali Lošinj, Mali Lošinj;
- Turistička zajednica Grada Malog Lošinja
- Zavičajno društvo »Puntari« Punta Križa;
- Ante Dragoslavić, Veli Lošinj;
- Marići Zorović-Kekova, Nerezine;
- Europa Nova d.o.o., Mali Lošinj;
- Radnik d.d, Križevci;
- obitelj Jarnjak, Zagreb;
- Ljekarna Muškardin Snježana, Mali Lošinj,;
- Ferdinand Zorović
- Vojno Kamalić, Belgija;
- S.H.L. d.o.o. - Hesky Lovro, Veli Lošinj;
- Restoran Artatore - Janja i Marijan Zabavnik, Mali Lošinj;
- Ivica Badurina - Tango, Trst;
- Slavko Podmenik, Ljubljana;
- Kličković - Sigurnost, Mali Lošinj;
- Božica Kučić, Punta Križa;
- obitelj Prendivoi Gianna, Trst;
- Vesna Kovačić, Nerezine;
- Poljana, ugostiteljski obrt - Zvonko Šalov, Mali Lošinj;
- Edita Desanti, Mali Lošinj;
- Popović;
- Perica;
- Barakuda d.o.o., Mali Lošinj;
- Feruccio i Palmira Brusich, Punta Križa, za restauraciju kipa Sv. Antuna Opata;

Svima se njima zahvaljujemo jer su svojom donacijom pokazali razumijevanje za značaj očuvanja naše kulturne baštine. Ako smo nekog nenamjerno izostavili, molimo za ispriku.

Na kraju se zahvaljujem svim članovima Zavičajnog društva »Puntari« Punta Križa koji su od samog početka dali podršku obnovi ove crkvice, i time počeli ostvarivati jedan o ciljeva Društva, a to je obnova i prezentacija kulturne baštine Punte Križa.

Crkvice Sv. Antuna Opata od sada će opet postati mjesto okupljanja i molitve mještana Punte Križa i Nerezina, kao i svih onih koji za to osjećaju potrebu. Nadamo se da će obnova ove crkvice biti početak obnove cjelokupnog Gospodarsko-ladanjskog kompleksa Antoniazzo de Bocchina kao vrijednog kulturnog i turističkog objekta.

Franko Kučić

CRJEKVICA SVIJETOGA ANTUONA

Na Parhuavcu
stoji i čeka,
crijekvica Svijetoga Antuona
od petnajstoga vijeka.

Čuda se je judi
Svijetomu Antuonu Opatu molilo,
da bi neku graciju
od Boga sprosilo.

Kako je vrijeme
Napred hodilo
judi na Parhuavcu
više ni bilo.

Dažji, bure i nevijere,
godišća i gvijere,
crijekvicu su vajale,
ma nisu ju do kraja razvajale.

Pasuano leto,
dvuamijara i trinajste,
hvala duobrin juden,
ki su šoldi duali,
crijekvicu su obnovili i restaurali.

Sada opet
Puntari, Nerezinci i svi drugi judi
moreju tamo hodit i molit,

A turisti ki onuda pasuju i
crijekvicu našu vižituju,
neka vide,
bluago od naše starine i
povijedaju vaf svojje domovine.

A mi, čuvat ćemo
crijekvicu našu
od propadanja i uništenja
za nova pokoljenja.

Maruči Toić Badurina

ZNAČAJ I OBNOVA KAPELE SV. ANTUNA OPATA NA PARHAVCU



Kapela sv. Antuna opata na Parhavcu jedna je od gotičkih kapela otoka Cresa koje su se gradile na izvangradskim posjedima u vlasništvu plemstva ili Crkve. Tipološki pripada grupi zrelogotičkih građevina s pravokutnom apsidom koje se grade tijekom 15. stoljeća. Građevine iz te grupe su vrlo slične: imaju zašiljene svodove, zašiljene portale i trijumfalne lukove. Podudarne su čak i u dimenzijama. Jedini otvori su im portali i mali otvori iznad portala koji služe provjetravanju i osvjetljavanju svetišta. Pročelje završava zvonikom na preslicu koji je uvijek zašiljen s jednim lučnim, blago zašiljenim otvorom za zvono. U svim građevinama, osim u onima gdje je žbuka uklonjena, zabilježeni su tragovi posvetnih križeva različitog stupnja očuvanosti. Križeva je izvorno bilo 12, u čast 12 apostola. Služili su obredu posvećenja crkve (dedikacije) kada ih je biskup premazivao svetim uljem. Kod manjeg broja primjera na tjemenu luka portala isklesan je plosnati jednakokračni križ u različitim varijantama izvedbe, najvjerojatnije također u funkciji dedikacije kapela.

Tako se te kapele smatraju malim rustičnim i pučkim otočkim zdanjima, one su zapravo jedini izvorni materijalni trag povijesne društveno-gospodarske organizacije otoka i najistaknutiji odraz kulture vladanja izvangradskim prostorom Cresa. Povezane su s izgradnjom pastirskih stanova na otočkim posjedima. Kako su se pastirski stanovi mijenjali i prerastali u stalna naselja, tako su kapele postajale mjesta okupljanja puka, no izvorno su to bile privatne kapele vlasnika posjeda. I stambena arhitektura pastirskih stanova se tijekom stoljeća mijenjala, dok su kapele ostale sačuvane u izvornom obliku. Jedina izmjena koja je zahvatila sve građevine je zamjena krovnog pokriva.

Izvorno su to bile kamene ploče koje su potom zamijenjene kanalicom.

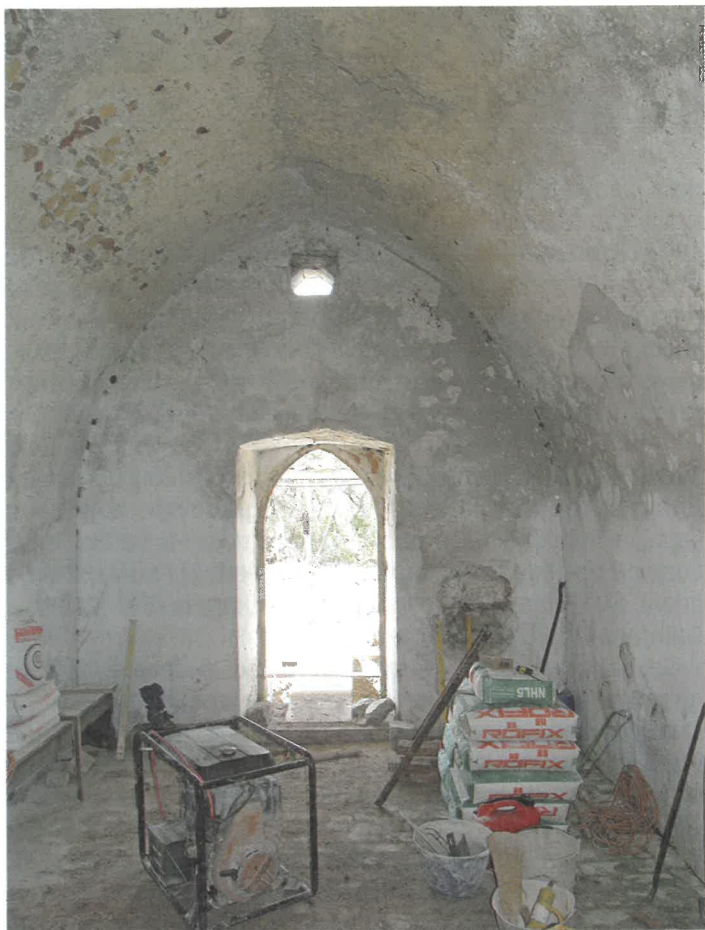
Prve kapele tog tipa su kapela Sv. Antuna Opata u Lubenicama i kapela Sv. Petra u Hrasti (S. Petrus de media via ili San Pietro de Mezzavia / na pola puta između Cresa i Osora). One su građene krajem 14. stoljeća i u nekim se

detaljima razlikuju od kapela koje se grade kasnije. Među ranijim je i kapela Sv. Marije Magdalene u Cresu, građena 1402. godine, koja predstavlja svojevrsni prototip za izgradnju kapela izvan grada. Izvangradске kapele, kojima po tipu pripada Sv. Antun Opat na posjedu Parhavac, jesu: kapela Sv. Marije Magdalene u Filozicima, kapela Sv. Uršule sjeverozapadno od Cresa, kapela Sv. Roka iznad Vranskog jezera, kapela Sv. Ivana podno Lubenica, kapela Sv. Damjana (Sv. Nedjelje) kraj Krčine-Orleca, kapela Svih Svetih u Stivanu i kapela Sv. Mihovila na posjedu Garmožaj. Istom su tipu pripadale i sljedeće građevine koje su u kasnijim razdobljima preoblikovane: Crkva Majke Božje od Loza na posjedu Loze, kapela Sv. Uršule kraj Podola, Župna crkva Sv. Filipa i Jakova u Vrani i kapela Sv. Kuzme i Damjana iznad Miholašćice.

Grupa od osam građevina koje su sačuvale izvorne gabarite u različitom je stupnju očuvanosti. Kapele Sv. Damjana kod Krčine i Sv. Ivana podno Lubenica su urušene i teško dostupne. Kapela Sv. Marije Magdalene u Filozicima se urušava, što prijeti i kapeli Sv. Mihovila na posjedu Garmožaj. Kapela sv. Uršule kod Cresa je u dobrom građevinskom stanju, ali je, nažalost, u prvoj polovici 20. stoljeća dobila betonsko krovšte. Kapela Sv. Roka nad Vranskim jezerom je oštećena, a s unutarnjeg lica zida je uklonjena sva žbuka. Jednako tako je uklonjena žbuka u kapeli Svih Svetih u Stivanu koja se, osim toga, primjereno održava. Do uklanjanja žbuke uglavnom dolazi zbog poteškoća u održavanju uslijed djelovanja vlage, ali i zbog nerazumijevanja vrijednosti žbukanih slojeva.

Slijedom navedenog, kapela Sv. Antuna Opata na Parhavcu, najbolje je očuvana građevina iz te grupe te jedina u kojoj su, osim crvenih posvetnih križeva, očuvani i tragovi zavjetnih crteža te natpisa u crnoj boji. Razlikuje se od ostalih i po tome što je u tjemenu luka portala isklesan križ Sv. Antuna Opata i inicijali naručitelja (B. B. - Bortol Bochina), dok su na desnoj unutarnjoj špaleti portala uklesani teško raspoznatljivi inicijali ili znak majstora -





graditelja ili kamenoklesara (?). Mali otvor nad portalom ostalih kapela je pravokutan, dok je na kapeli Sv. Antuna Opata kružno-heksagonalan, što svjedoči o kasnijoj izgradnji, krajem 15. stoljeća. Kameni stupić, koji je danas pohranjen u kapeli, moguće je stipes izvornog oltara. Lijevo od portala uklesana je godina, 1925. Ta se godina vjerojatno odnosi na posljednju obnovu koja je obuhvatila izvedbu novog oltara, poda od opeke i nanošenje sloja produžne žbuke na zidove i svod u unutrašnjosti. U tom je razdoblju građevina vjerojatno prekrivena kanalicom.

Obnovu kapele iniciralo je Zavičajno društvo »Puntari«, 2006. godine. Ta je inicijativa pokrenuta kao model za obnovu i revitalizaciju napuštenih kulturnih dobara Punta Križe. Pripremni radovi su obuhvatili izradu dokumentacije; arhitektonski snimak i projekt sanacije te izvedbu zaštitnih arheoloških istraživanja na prostoru planirane izvedbe drenaže. Radovi su izvedeni u razdoblju od 2010. do 2013. godine, a obuhvatili su izvedbu drenaže, obnovu krovišta i manje popravke na vanjskom zidnom plaštu. Krovište je sanirano prema zatečenom stanju, reupotrebom kanalice. S unutarnjeg lica zida uklonjen je oštećeni sloj produžne žbuke s početka 20. stoljeća te je izvedena parcijalna konsolidacija starijih slojeva vapnene žbuke. Tako su vapnena žbukom popunjeni samo dijelovi na kojima je žbuka u cijelosti nedostajala dok su dijelovi na kojima postoje slojevi povijesnih žbuka zadržani u zatečenom stanju.

Prilikom sanacije poda, po demontaži popođenja od opeke, pronađen je vapneni pod izveden istodobno s

donjim, najstarijim slojem žbuke na zidovima, što znači da je kapela izvorno imala zaglađeni vapneni pod. Zbog nalaza vapnenog poda nije izvedena hidroizolacija jer bi to podrazumijevalo njegovo uklanjanje. Vapneni pod je dokumentiran, zaštićen i ponovno pokriven zatečenim materijalom s dopunom oštećenih dijelova. Nije prezentiran zbog poteškoća u održavanju takvog poda te zbog neizvjesne buduće namjene kapele. Tako su na kapeli izvedeni samo nužni radovi koji sprječavaju daljnje propadanje. Sredstva su osigurana sufinanciranjem putem programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara Ministarstva kulture te programa grada Malog Lošinja i Primorsko-goranske županije, kao i donacijama te volonterskim radom članova društva koje preuzima obvezu održavanja i promocije građevine. Tako je stvoren svojevrsni model za pokretanje i provođenje osnovnih zahvata koji su nužni za očuvanje i revitalizaciju napuštene graditeljske baštine otoka, a inicijativa Zavičajnog društva je hvalevrijedna.

Zahvati su izvedeni na način da su intervencije reverzibilne. Tako se prilikom sljedeće obnove krovište može pokriti škriplom. Pod od opeke se može ukloniti i prezentirati izvorni vapneni pod. Izvedeni zahvati su zapravo preduvjet za sve daljnje radnje, koje svakako podrazumijevaju i konzervatorsko-restauratorske radove na žbukama. Ti radovi ovise o financijskim sredstvima, a način prezentacije unutrašnjosti odredit će se zajedničkom odlukom Zavičajnog društva i Konzervatorskog odjela u Rijeci. Naime, stanje građevine je sada zadovoljavajuće te nema elemenata koji mogu ugroziti kapelu. Žbuke i oslici se mogu zadržati u sadašnjem stanju, uz čišćenje i konsolidaciju, a može se izvesti i minimalni retuš na pojedinim dijelovima zbog postizanja dopadljivijeg likovnog dojma interijera. Svakako, potrebno je redovito održavanje građevine, uklanjanje raslinja s krovišta i vanjskih zidova, provjetranje i sl., a sve druge radnje na kapeli ovise o budućoj namjeni. Na ovom je mjestu potrebno istaknuti da vizualni dojam baštine ponekad ne zadovoljava predodžbu koju o njoj imamo, no to ne umanjuje njezinu vrijednost. Povijesne građevine jesu takve kakve ih zatičemo ili su izmijenjene pa o njihovom izvornom izgledu prosuđujemo temeljem istraživanja. Ponekad je to slika koju nismo zamišljali pa je njihovu ljepotu potrebno naučiti sagledavati proučavanjem detalja,





konteksta njihovog nastajanja i izvornog načina korištenja. Tako je kapela Sv. Antuna na Parhavcu jedan od ljepših primjera malih gotičkih sakralnih građevina na otoku zbog očuvanosti izvornih elemenata (dijelom je očuvan izvorni pokrov od škribe, žbukani slojevi, pod). Izvorno je to bila intimna privatna kapela obitelji Bochina, smještena uz stambeno-gospodarsku građevinu vlastelinskog posjeda. Njezin interijer je bio relativno mračan, osvijetljen tek kroz mali otvor na pročelju te svijećnjacima i kandilima. Natpisi i zavjetni crteži na zidovima svjedoče o prenamjeni kapele u pučku bogomolju u kojoj se prakticira iskazivanje zahvalnosti za spas ili izražavanje molbe i preporuke. Te je natpise i crteže potrebno tek istražiti, a njihova »čitljivost« će, nadajmo se, doći do izražaja po čišćenju tijekom restauratorskog zahvata.

Iako obnova kapele Sv. Antuna Opata na određeni način djeluje »nevidljivo«, ona je istaknuti primjer primjene suvremenih konzervatorskih načela maksimalnog očuvanja izvornih oblika i materijala minimalnim zamjenama i dopunama istih. Jednako tako, cjelokupni proces obnove istaknuti je primjer dobre suradnje konzervatorske službe i lokalnog zavičajnog društva koje se iskazalo kao jedan od ponajboljih partnera u radovima zaštite i očuvanja kulturnih dobara na području otoka Cresa. Osobno na tome zahvaljujem te ostajem na raspolaganju za buduće inicijative.

*mag. pov. umj., Tea Sušanji Protić,
konzervator viši stručni savjetnik*



PARHAVAC (PERTICA) - PUNTA KRIŽA

(foto: Đ. Sučić-Mornarić)



Parhavac je isprva bio pastirski stan obitelji Bochina pa potom obitelji Mitis, da bi krajem XIX. st. zbog svoje stalne naseljenosti prerastao u zaselak naselja Punta Križa, uz koji se nalazi kompleks gospodarsko-ladanjskog s pravokutnom utvrdom i crkvom. Zbog svoje kulturno-povijesne važnosti kompleks s crkvom na Parhavcu uvršten je u Registar dobara Republike Hrvatske.

Plemićka obitelj Bochina ili Bochina-Antoniazzo je izvorno iz grada Cresa, a bili su franjevački dobročinitelji. Najstariji poznati član ove obitelji je Angelo koji se spominje u ispravi iz 1274. godine. Članovi ove obitelji (Ursa Bochina udata Colombis) bogato su darivali krajem XV. st. samostan franjevaca trećoredaca u Martinšćici, te o svom trošku (Bortol Bochina) podigli franjevački samostan u Porozini XV./XV. st., kao i franjevački samostan na Batajini i Parhavcu. Crkvu Sv. Antona Opatu na Parhavcu dali su sagraditi

vlasnici posjeda, stara creska plemićka obitelj Bochina (B. Bochina), po svojoj prilici sredinom XV. st. Nebeski zaštitnik crkve, Sv. Antun Opat, slavi se svake godine 17. siječnja. Crkva Sv. Antun Opatu predstavlja reprezentativan uzorak gotičkog ruralnog ostvarenja, skromnih je dimenzija, jednobrodna s pravokutnom apsidom, presvođena šiljastim svodom, a originalno je bila prekrivena krovom od škripla. Na vrhu šiljatog luka ulaznih vratiju u crkvu je T-križ, dok je na pročelju crkve sačuvan originalni šesterokutni prozor, dok je pak zvonik na preslicu dijelom rekonstruiran, najvjerojatnije prema originalnom predlošku.

Neposredno uz crkvu nalaze se ruševine gospodarsko-ladanjskog kompleksa s pravokutnom utvrdom, koji je služio kao samostan franjevaca trećoredaca. Grb A. Bochine je danas ugrađen u oltar obližnje crkve, a izvorno se nalazio na nadvratniku ulaza susjednog gospodarsko-ladanjskog

kompleksa s pravokutnom utvrdom. To je kvalitetno osmišljen stambeni sklop zgrada, koji je po funkciji i rasporedu namijenjen nekoj manjoj samostanskoj zajednici-franjevcima trećorecima, koji su na otok Cres u to vrijeme pristigli iz Bosne koja je tada bila okupirana od Osmnalija. Kompleks je bio u funkciji sve do sredine XIX. st., kada se napušta.

Na naseljavanje ovog kompleksa na Parhavcu i prije sredine XV. st. sugerira nam nalaz ulomka oltarne grede s Parhavca, koji datiramo u IX./X. st. Stoga bi trebalo nastaviti s arheološkim istraživanjima da se utvrdi područje predromaničke crkve i eventualno istovremenog naselja. Ne bi trebalo zanemariti niti arhitektonsko-etnografsko istraživanje područja stočarskog stana ili zaselka Parhavac, kako



T- križ na luku ulaznih vratiju crkvice Sv. Antuna Opata (foto: Đ. Sučić-Mornarić)

Opis: Križ u obliku slova T između dva slova B

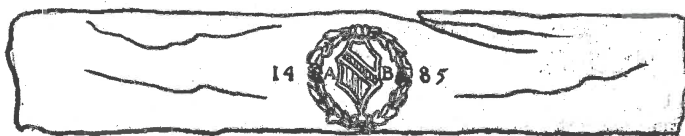
Kamen, 5 x 5 cm, širina slova 1 cm (XV. st.)

Križ T (theta) ili kako ga se još naziva i crux comissa je i križ Sv. Antuna Opata, ujedno i titulara ove crkvice. Možemo pretpostaviti da su inicijali uz njega nekog Bortula Bochine, koji je novčano potpomagao izgradnju crkve.

Literatura: Dlaka, I., 2011., *Sakralna baština Punte Križa*, Punta Križa, katalog, Mali Lošinj, 37- 49; Ćus-Rukonić, J., 2013., *Grbovi creskog ladanja*, Cres



bi se dobila cjelovita slika o ovom vrijednom kulturno-povijesnom području.



Grb Antonija Bochine na dnu glavnog oltara crkvice sv. Antuna Opata (foto: V. Gović) (crtež: N. Lemessi)

Opis: Razvedeni štit raskoljen, s dvjema kosim gredama od desnog gornjeg prema lijevom donjem uglu. S desne strane slovo A, a s lijeve strane štita slovo B. Štit smješten u vijencu lišća i plodova, s čije je desne strane broj 14, a s lijeve strane 85.

Kamen, oko 27 x 27 cm (1485.)

Originalno se nadvratnik nalazio nad ulazom pokrajnje gospodarsko-ladanjske kuće s utvrdom na Parhavcu.

Literatura: Lemessi, N., 1980., *Note storicho geografiche artistiche sull' isola di Cherso*, vol. V., Roma; Ćus-Rukonić, J., 2003., *Grbovi lošinjskog otočja i južnog dijela otoka Cresa*, Mali Lošinj; Dlaka, I., 2011., *Sakralna baština Punte Križa*, Punta Križa, katalog, Mali Lošinj, 37- 49; Ćus-Rukonić, J., 2013., *Grbovi creskog ladanja*, Cres



Ulomak oltarne grede s Parhavca. Uzidano u ogradni zid kuće Blaža Zorovića, Nerezine, Vručić 10 (foto: M. Braun)

Opis: Niz troprutih učvorenih krugova. U zavijucima su dva tropruta ljljiana i jedna virovita ružica.

Kamen, dužina= 50 cm, širina= 10 cm (IX./X. st.)

Prema kazivanju B. Zorovića ovaj ulomak je nađen na groblju kod crkvice Sv. Antuna Opata na Parhavcu.

Literatura: Ćus-Rukonić, J., 1991., *Predromanička, proromanička i ranoromanička skulptura na otocima Cresu i Lošinju*, Cres; Dlaka, I., 2011., *Sakralna baština Punte Križa*, Punta Križa, katalog, Mali Lošinj, 37- 49

Jasminka Ćus-Rukonić

ZAVRŠNA RADNA AKCIJA NA PARHAVCU

Subotnjeg sunčanog jutra 10. svibnja na Varošu se okupilo više od trideset članova Zavičajnog društva »Puntari« i Lovačkog društva »Halmac«. Oboružani motornim pilama, kosorima i maršanima, uputili smo se do pastirskog stana na Parhavcu.

Svi okupljeni, željni da pomognu i daju svoj obol napretku Punte Križa, sastali su se s ciljem da se uredi put od Parhavca do crkvice Svetog Antuna, očisti raslinje uokolo crkvice te njena unutrašnjost i na taj način izvrše završne pripreme za svečano otvaranje i posvećenje ovog povijesno i duhovno vrijednog sakralnog objekta iz 15. stoljeća.

Učesnici ove hvalevrijedne dobrovoljne radne akcije, raspoređeni u više grupa, uspješno su realizirali sve planom zacrtane poslove.

Po završetku rada, zadovoljni da smo svi zajedno od najstarijeg barba Iva Lovrića do najmlađih Ivana Matušana i Marka Šikića, obavili velik i koristan posao, uputili smo se natrag u Puntu Križa na okrjepu i marendu koju je pripremio hotel »Televrin« iz Nerezina. Ovom završnom radnom akcijom realizirane su sve neophodne pripreme za svečano otvaranje naše crkvice Svetog Antuna na Parhavcu.

SVEČANOST PREDSTAVLJANJA OBNOVLJENE CRKVICE SVETOG ANTUNA OPATA NA PARHAVCU

U godini kada naše Društvo obilježava 10. obljetnicu osnivanja, ostvarili smo jedan od naših primarnih ciljeva – obnovili smo crkvicu Svetog Antuna.

Svečanost je organizirana u subotu 24. svibnja u popodnevним satima. Poslužilo nas je i vrijeme, bilo je vedro i toplo. Već na početku okupljanja kod kuća pastirskog stana na Parhavcu bilo je vidljivo da će svečanosti prisustvovati veliki broj mještana, vjernika, naših prijatelja i gostiju. Improvizirano parkiralište bilo je ispunjeno s više od pedesetak vozila.

S Parhavca su se svi pridošli uputili šumskom stazom do crkvice oko koje se okupilo više od 150 osoba.

Svečanu svetu misu predvodili su velečasni Ivan Brnić i Mate Žic, župnici M. Lošinja i Nerezina, a potom su se nazočnima obratili prigodnim govorom Franko Kučić,

predsjednik Zavičajnog društva »Puntari«, Ana Kučić, zamjenica gradonačelnika Grada M. Lošinja i Marina Medarić, zamjenica župana Primorsko – goranske županije.

Nakon toga vratili smo se na Parhavac gdje su svi počašćeni skromnom zakuskom i kolačima koje su pripremile članice našeg Društva te pićem koje je donirao hotel »Televrin« iz Nerezina.

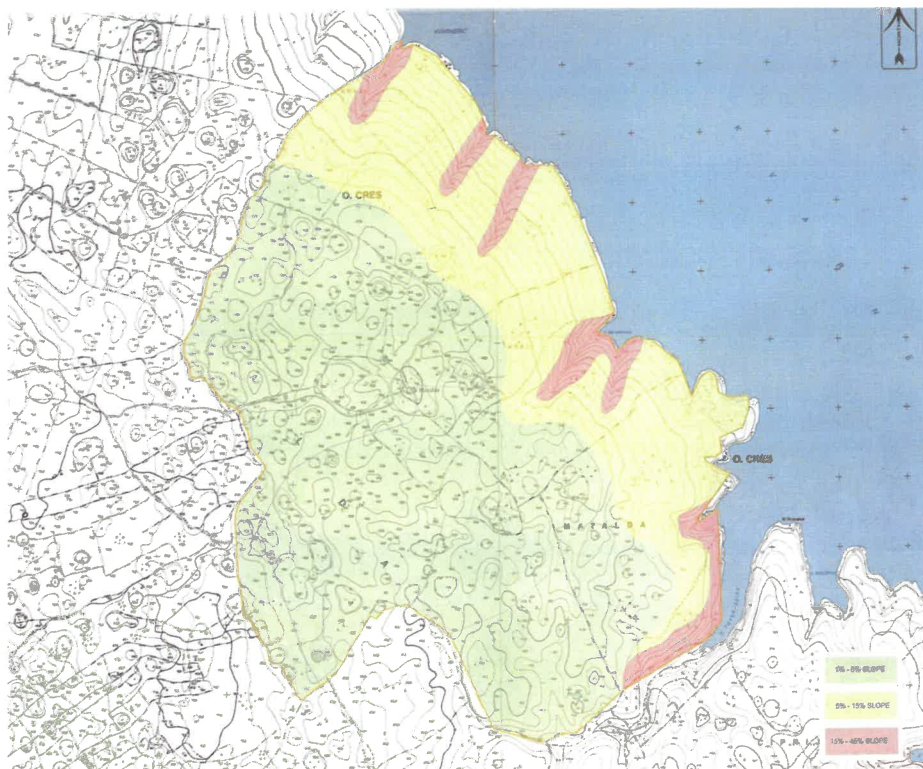
Naš starinski tanac zaplesali su članovi Folklornog društva »Studenac« a spontano i ugodno druženje nastavilo se do sumraka uz zvuke harmonike Fredia Picinića.

Zadovoljni i ponosni što smo nakon više od sedam godina obnovili ovaj vrijedni sakralni i kulturni objekt, vratili smo se svojim domovima prepuni pozitivnih dojmova te još više uvjereni da se ljubavlju za rodni kraj, složno i zajedno može ostvariti svaki cilj.





GOLF NA MATALDI



Da li je Punta Križa konačno nakon dugo godina nazadovanja, dočekala da se i u njoj pokrene ozbiljniji gospodarski razvoj?

Za sada sve ukazuje da bi tako u izgledno vrijeme stvarno moglo biti. Početkom ove godine javnosti je predstavljen plan investiranja u turističko-rekreacijske kapacitete na području starog pastirskog stana Matalde koji se nalazi na sjevernoj strani granice između katastarske općine Punta Križa i katastarske općine Nerezine. Sličnih se planova sjećamo još iz 2006. godine kada je naša turistička tvrtka »Jadranka« pokrenula vrlo zanimljiv projekt, odnosno sačinila program »Eko park Matalda«. U njemu se planirala poljoprivredna proizvodnja, poglavito maslinarstvo te turistička valorizacija prostora kroz sadržaje sporta, rekreacije i gastro-ugostiteljske ponude. Nažalost, projekt nije realiziran i s vremenom je pao u zaborav.

Raspored budućih sadržaja u Golf resortu na Mataldi



LEGEND

- 1 Matalda
- 2 Maintenance & Nursery
- 3 Church Property
- 4 Hotel
- 5 Hotel Golf Club
- 6 Hotel Golf Villas
- 7 Beach Club
- 8 Hotel Beach Villas
- 9 Boat Landing Dock
- 10 Lagoon
- 11 Olive Grove
- 12 Practice Facility



uz njih niknuli svi neophodni sadržaji poput centralnog objekta - hotela, golferskih vila, pristaništa za brodove, objekata na obali s restoranima dok bi na središnjem dijelu bio smješten veliki maslinik.

Investitor ovog značajnog projekta je »Jadranka« d.d. iz Malog Lošinja, odnosno njen većinski vlasnik (s nešto više od 50% udjela u temeljnom kapitalu), društvo »Beta Ulaganje« d.o.o. sa sjedištem u Zagrebu.



Osnivač »Beta Ulaganje« je ruska kompanija »Promsvyaz« iz Moskve.

U sljedećim godinama »Beta Ulaganje« kao strateški investitor planira uložiti u »Jadranku« d.d. dodatna sredstva nužna za podizanje kvalitete ponude i razvoj poslovanja,

prvenstveno na podizanju kvalitete postojećih smještajnih kapaciteta, uvođenja novih usluga i jačanje marketinga radi iskoraka na nova emitivna tržišta. Plan »Beta Ulaganja« je da nastavi razvojne projekte »Jadranke« te unaprijedi kvalitetu postojećih kampova i turističke sadržaje.

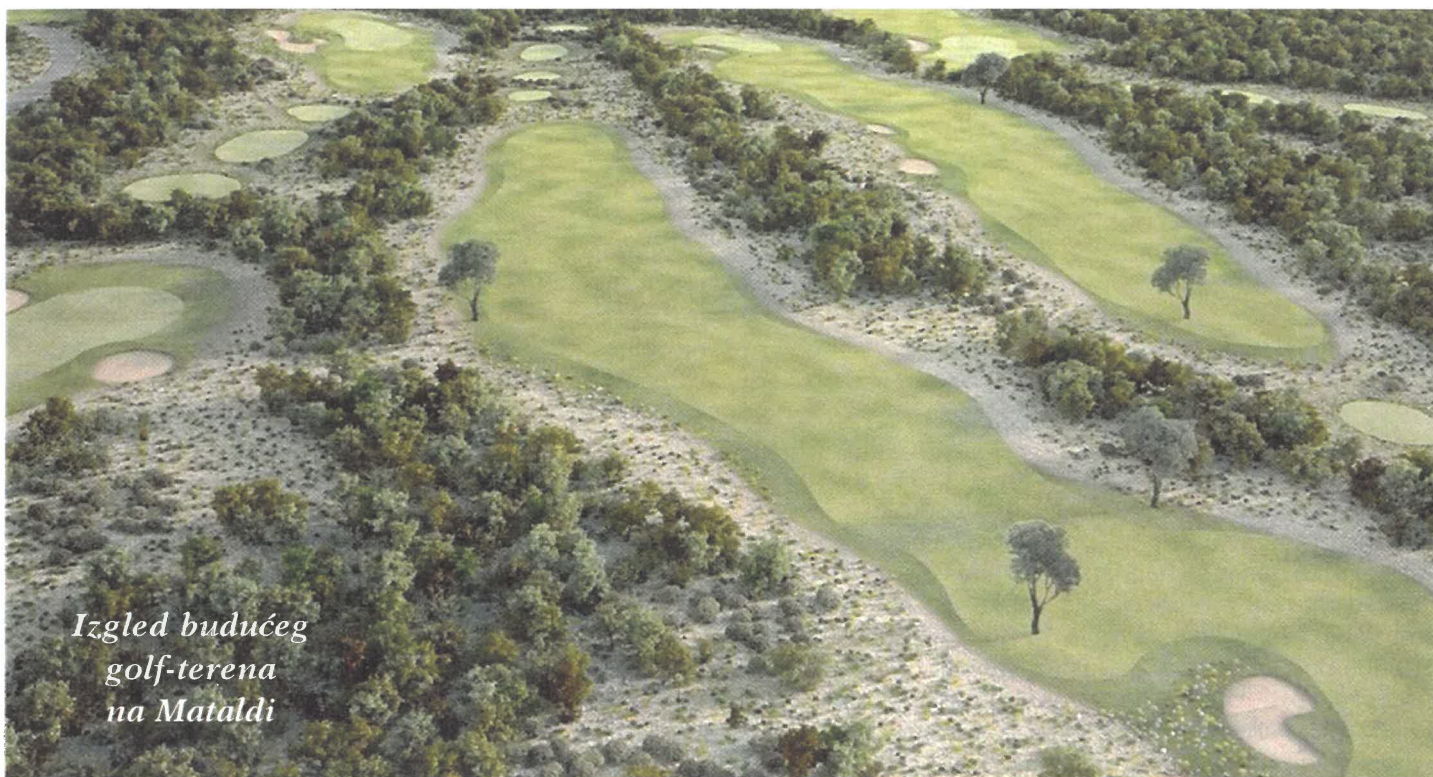


Osim golf-igrališta na Mataldi, u planu je izgradnja marine i proširenje zračne luke u Malom Lošinja. Prema izloženom, ovakva vizija razvoja u potpunosti se uklapa u strateške odrednice razvoja grada Malog Lošinja koji predviđa održivi razvoj turizma uz očuvanje prirodnog okoliša i kulturnog naslijeđa otoka.

Za revitalizaciju Punte Križa ovakav bi projekt bio od izuzetnog značaja, poglavito zbog otvaranja većeg broja radnih mjesta te bi bio prihvatljiv pod uvjetom da se sačuva prirodni okoliš i poštuje kulturno naslijeđe našeg kraja.



Prikazane fotografije i grafički prikazi korišteni su iz studije »Conceptual Master plan Matalda - Mali Lošinj, Punta Križa, Island of Cres, Croatia«, koji su u studenom 2013. godine izradile svjetski poznate ustanove Golf Environment Organization - GEO Legacy i Ernie Els Design.



*Izgled budućeg
golf-terena
na Mataldi*

CUPANJE PO LETU

Vrijeme beži... Dnevi su kako ure, šetemuane kako dani, meseci kako šetemuane, godišća pasuju, a mene se pari kako meseci. Šlovek se nanke pravo ne obarne, a godišće pasua.

Moja deca mi se rugaju da iman puol stoljeća! Dosta je godišć pasalo, a mene se pari kako da mi fali 10 ol 15 lijet.

Mislin i znuan da su se zbrojile, ma tako barzo su pasale da mi se pari kako da ni bilo tako dalgo ot kako sam bil malićina. To su bila sila lijepa vremena! Forši teška za oca i mater, aš su morali teško i čuda delat da bi nas zgojili.

Leta su bila sila lijepa. Bilo nas je čuda dijec vaf selu i svi smo se skupa igrali. Nemojte mislit da nismo niš delali aš je trebalo svaki duan nekoliko puti puoć na lokvu po vodu, nabrat brijence za kozu, pomoć premestit ofce, parnest zeleno za prasca kada smo ga imeli, nabrat šćirenicu za kokoše i još dosta toga...

Kada bi se to udelalo, mogli smo puoć na Ul plavat. Preko leta bi nam vaf Puntu prišli i oni ki nisu stalno živelu ovde. Prišli bi u none i nona i cijelo leto bili zis nami. Bil je tu Darin, Fjore, Zoran, Aldo, Arsen, Seka... Ako sam koga zaboravil, neka škužua aš mi glava ne dela više kako nekad.

Ja sen dosta kasno naučil plavat. Bilo me je sila struah. Hodil sen zis bratom Ninom na Ul, al bin zis buande gijedal kako oni plavaju. Znual sen se zakrit vaf lanjstik, ol zamotat ruku tobože da me boli, aš kada bi me videli oni stareji, počeli bi teć za manu da će me hitit vaf more, a mene je ćapual struah. Imijel sen i šalvaomino, pa sen šal vaf muore, a oni bi prišli zuad mene i otvorili bi mi ventil na njemu. Još se dobro pametim kako sen barzo mahal zis rukami i nogami da priden čim prije na kruaj.

Imijel sen veliku voju za naučit plavat. Jedan duan je Dana Franićeva prišla plavat i videla me je kako se mućin, pa mi je pomogla i ja sen naučil plavat. Još i danas se tomu skupa smejemu i povijedamo kako je to nekada bilo.

Bilo nas je čuda dijec i imeli smo čuda slobodnog vremena. Jako smo se vojeli cupat.

To bi vam bilo isto onako kako po zime delaju na snegu, samo će smo mi to delali po lete i zis fuangon. Podelili bi smo se vaf dvije grupe. Vavek bi se trefilo da vaf jedne grupe budu oni stareji, a mi mlaji vaf druge grupe. Zaputili bimo se vaf Paskvaru. Onamo, na kraju vale, bilo je čuda fuanga pa bimo se vaf njemu barunali. Jeni bi se klali zis jene buande, a drugi zis druge. Zagazili bimo vaf fuang do kolijen i delali grude ot fuanga pa se zbijali. Grude su letele na sve buande i zis svih kraji. Vajalo je bit atienti za škvat grudu, aš kada bi te pogodila znalo je i zabolet. Najgore bi bilo kada bi najedanput stareji zableli »JURIŠ!« i počeli teć prema nama mlajima. Nismo mogli uteć aš su noge bile kako vaf cimijentu, a onda bimo dobili blato drito vaf usta i po glave. Kada se sada toga spametim, pojel sen ja dosta fuanga zis Paskvare!

Na kraju bimo se svi namazali zis fuangom po cijelom životu (samo bi nan oči ostale čiste) i tako bimo prišli na velu rivu. Smardeli smo kako cuangule. A onda bi bilo najlepče zateć se po rive i skočit vaf muore. Sva voda bi se zamutila, a mi smo bili vero kuntijenti. Onda bimo skakali i skakali, i svaki put bi fuanga na nuan bilo sve manje i manje. Čakulali bimo ki se je najel fuanga, ki je koga pogodil, a cijeli Ul bi zvonil od našega smijeha.

Pasala su leta i moja deca su već vela. Neki od mojih prijatelji su dalgo i sada šijeću zis vnućima po velim gradovima. Forši jin doma povijedaju kako su se oni igrali kada su bili muali. Forši jin govore o jenomu malomu selu, kede još sunce isto topli, muore isto šumi i ftići isto kantaju, a Ul je sada sila lepči nego onda. Još i danas kadagot zis Paskvare pride van neki malićina namazan zis fuangon pa ga onda fotografuju turisti.

Roberto (Berto) Toić

PUNTARI U I. SVJETSKOM RATU

Ove 2014. godine, prošlo je 100 godina od početka I. svjetskog rata. Stogodišnjica početka ovog velikog svjetskog sukoba prigodno se obilježava diljem Europe brojnim znanstvenim skupovima, simpozijima, izložbama, komemoracijama i ostalim manifestacijama.

Stoga smo i mi, želeći dati barem mali doprinos obilježavanju ove obljetnice, pokušali prikupiti i objaviti podatke o našim Puntarima, koji su imali tu nesreću da kao vojnici ondašnje austro-ugarske vojske učestvuju u ovom stravičnom ratnom sukobu.

Gotovo iz svake puntarske obitelji, tijekom 1914. i 1915. godine, bio je mobiliziran poneki mladić i poslan na bojište, većinom na ruski front, u Galiciju, pokrajinu koja se tada nalazila na području Poljske (između Češke na jugu i Rusije na istoku), a danas se nalazi na području Poljske i Ukrajine.

Početak rata austro-ugarska vojska, K.u.K. - kaiserlich und konigliche Armee, brojila je 30 000 časnika i oko 410 000 dočasnika i vojnika. Po izbijanju rata, odnosno do kolovoza 1914. godine, u prvom pozivu mobilizirano je 1 800 000 vojnika starih između 18 i 33 godine. Uslijedio je i drugi mobilizacijski poziv, kada su unovačeni rezervni vojnici (starosti od 34 do 55 godina života). Do svibnja 1918. godine Austro-ugarska vojska je u svom sastavu imala oko 3 194 000 vojnika. Tu su golemu vojsku činili pripadnici čak 11 naroda, pa su tako u njoj bili Austrijanci, Nijemci, Mađari, Talijani, Rumunji, Česi, Slovaci, Poljaci, Ukrajinci, Srbi, Slovenci i Hrvati. U vojsci su zapovijedi izdavane na njemačkom jeziku pa je nakon mobilizacije, prije upućivanja na front, uz osnovnu vojnu obuku, od oko mjesec dana,

provođeno učenje jezika, odnosno, vojnici su morali na njemačkom jeziku naučiti oko stotinu osnovnih komandi.

Po završetku rata, 1918. godine, samo su naj sretniji, nakon tri, četiri, a poneki i pet godina, konačno živi stigli svojim kućama. Neki su poginuli, mnogi i više puta ranjavani, više puta oboljeli, a na kraju su svi preživjeli pali u rusko zarobljeništvo. Neki su vrijeme u zarobljeništvu proveli u radnim logorima te pušteni na slobodu. Mjesecima su putovali svojim domovima, ponajviše pješke, te krajem 1918. a neki i 1919. godine konačno stigli kući, u Puntu Križa.

Danas je vrlo teško, gotovo nemoguće, rekonstruirati njihovu kalvariju. Prošlo je previše godina, živih svjedoka odavno nema. Nema ni pisanih tragova o sudbinama pojedinaca. Ono što su pričali po povratku u obiteljima je s vremenom zaboravljeno. Vrlo su rijetke fotografije i dokumenti iz kojih bi se moglo detaljnije opisati njihov ratni put. Stoga je sada možda i nemoguće shvatiti što su sve prošli ti puntarski mladići u vojsci u kojoj nisu ni razumjeli jezik nadređenih, niti su mogli shvatiti zašto se uopće taj rat vodio. Znali su samo da su učestvovali u »velikom« ili »svjetskom« ratu, kako su ga onda nazivali, da su služili caru, često govoreći »čuvaj Bože cara našeg i naš dom«, a na kraju su shvatili da se država za koju su ratovali raspala i da je nestala.

Zahvaljujući trudu naših čitatelja te marom više suradnika našeg lista, uspjeli smo prikupiti osnovne podatke za dvadesetak Puntara koji su bili učesnici I. svjetskog rata, te ih ovom prigodom objavljujemo.



Fotografija vojnika snimljena prije odlaska na rusko ratište na kojoj se između ostalih nalaze Ivan Galjanić iz Punte Križa i Sigović iz Nerezina



Marušić Stjepan sa suprugom



Badurina Ivan sa suprugom

6. **Marušić Mario**, r. 1880. u Puntić Križa, sin Ivana i Antonije r. Kremenić, mornar, umro 1979., bio regrutiran u K.u.K. i služio u nepoznatoj pukovnici.

7. **Pinezić Ivan**, r. 1881. u Puntić Križa, sin Ivana i Franice Lovrečić, mornar, služio u austro-ugarskoj mornarici sa statusom vojne osobe - Matrose 3 Klasse u pukovnici MK.

8. **Neretić Ivan** r. 1883. u Puntić Križa, sin Antona, poljoprivrednik, unovačen u austrijsku vojsku kao Ersatz Rezervist u pukovnici LIR 5.

9. **Galjanić Ivan** r. 12. 12. 1886. u Puntić Križa, sin Mate i Marije r. Soldičić, umro 27. 04. 1952. Služio u pukovnici LIR 5 kao Schutze - strijelac, bio dva puta ranjen 17.06.1916. i 10.06.1917. godine i kraj rata dočeka u ruskom zarobljeništvu.

10. **Plešić Anton** r. 06.08.1887. u Puntić Križa, sin Antona i Katarine r. Žuklić, poljoprivrednik, umro 1918. godine u bolnici u Gracu - Austrija, gdje je i pokopan. Služio kao Ersatz Rezervist u pukovnici LIR 5 i LIR 37. Dva puta odlikovan brončanom medaljom.

11. **Hrzić Ivan** r. 28.11.1897. u Puntić Križa, sin Ivana i Marije r. Tomić, zemljoradnik. Služio u austrijskoj kopnenoj vojsci kao infanterist - pješak u pukovnici LIR 27, satnije FK 10, prema Verlustlist (lista gubitaka) br. 563, poginuo dana 31.01.1917. godine.

Pri prikupljanju podataka za ovaj tekst, nastojali smo kontaktirati što više naših mještana, nasljednika djedova ili pradjedova koji su bili u I. svjetskom ratu, i prikupiti što više podataka, sjećanja, dokumenata, fotografija ili pisama. Osnovni spisak onih rođenih u Puntić Križa i mobiliziranih u austro-ugarsku vojsku dobili smo od gospodina Renza Rocconia na čemu mu se najsrdačnije zahvaljujemo.

1. **Mušardin Ivan**, rođen 9.12.1876. godine u Puntić Križa, sin Antona i Antonije r. Žuklić, poljoprivrednik, umro u Puntić Križa 1937. godine. Služio kao Ersatz Rezervist (rezervni sastav) u pukovnici IR 97 - LIR 5

2. **Marušić Stjepan**, rođen 26.12.1877. u Puntić Križa, sin Ivana i Antonije r. Kremenić, poljoprivrednik, umro 1944. godine u Puntić Križa, regrutiran u K.u.K., nepoznata pukovnica.

3. **Neretić Ivan**, rođen 23.3.1877. u Puntić Križa, sin Benedeta i Melkiore r. Dundić, poljoprivrednik. Služio kao Ersatz Rezervist (rezervni sastav) u pukovnici LIR 5.

4. **Badurina Ivan** rođen 10.4.1880. u Puntić Križa, sin Josipa i Ivanke, r. Dundić, poljoprivrednik, umro 20.4.1953. služio kao Landsturm Infanterist (pješaštvo) u pukovnici IR 55. Bio zarobljen u Rusiji što je evidentirano u spisku gubitaka - Verlustliste br. 590.

5. **Brako Masimiliano**, rođen 1880. u Puntić Križa, sin Dinka, umro 1950., mornar, služio u K.u.K.-a u nepoznatoj pukovnici.

Galjanić Ivan se na ratištu prilikom ranjavanja zavjetovao da će podignuti ovaj spomenik ako se živ vrati u Puntić Križa. Zavjetni spomenik se nalazi u dvorištu obiteljske kuće Galjanić.





Anton Plešić, na fotografiji lijevo, slikan uz nepoznatog suborca na ruskom ratištu



Kremenić Anton – slika s puntarskog groblja

12. **Sindičić Andrija** r. 11.03.1890 u Puntti Križa, sin Mateja i Ivanke r. Karčić, služio austro-ugarskoj ratnoj mornarici u pukovniji MK.

13. **Bajčić Ivan** r. 03.05.1892. u Puntti Križa, sin Antona i Marije r. Frančin, zemljoradnik. Bio unovačen u austro-ugarskoj vojsci te služio u nepoznatoj pukovniji.

14. **Milušić Anton** r. 25. 12. 1892. u Puntti Križa, sin Dinka i Katarine r. Rukonić, zemljoradnik. Služio u pukovniji IR 97.

15. **Rogović Anton** r. 28.02.1893. u Puntti Križa, sin Antona i Filumene r. Kremenić, mornar. Unovačen u austro-ugarsku mornaricu u pukovniju MK.

16. **Kremenić Anton** r. 01. 05. 1896. u Puntti Križa, sin Antona i Marije r. Rogović, zemljoradnik. Služio u Austrougarskoj vojsci kao pješak, poginuo na ruskom frontu, do sada podaci o datumu i mjestu pogibije nisu pronađeni.

17. **Rogović Andrea** r. 11. 07. 1896. u Puntti Križa, sin Antona i Filomene r. Kremenić. Služio u austro-ugarskoj vojsci kao Infanterist - pješak u pukovniji LIR 5, satnija FK 1. Bio je u ruskom zarobljeništvu što je evidentirano u Verlustliste (spisak gubitaka) pod rednim brojem 495. Po

završetku rata vratio se u Puntu Križa. Umro je 01. 08. 1975. godine.

18. **Sindičić Ivan** r. 26. 11. 1898. u Puntti Križa, sin Giorgia i Marije r. Osvaldela, zemljoradnik, služio u austro-ugarskoj vojsci (K.u.K - kaiserlich und königliche Armee).

19. **Badurina Ivan** r. 02. 11. 1899. u Puntti Križa, sin Josipa i Marije r. Pinezić, zemljoradnik. Služio u austrougarskoj vojsci kao Infanterist - pješak pukovnije IR 97. Prema Verlustliste - popis gubitaka br 676 poginuo 09.02.1918. godine.

20. **Plešić Ivan** r. 20.02.1899. u Puntti Križa, sin Antona i Katarine r. Kurelić, bio je unovačen u austro-ugarsku kopnenu vojsku u nepoznatu pukovniju. Umro 1983. godine.

Koristimo ovu priliku da vas, poštovani čitatelji, zamolimo da nam u daljnjem istraživanju ove teme pomognete, bilo ispravkama eventualnih grešaka koje su nam se potkrale u ovom tekstu, bilo novim saznanjima do kojih mi do sada nismo uspjeli doći. Kompletiranjem i produbljanjem ovih saznanja dobili bismo sadržajnu i cjelovitiju sliku zbivanja onog doba te na taj način od zaborava sačuvati spomen na naše pretke i na zbivanja u I. svjetskom ratu u kojem su oni bili sudionici. To im zasigurno dugujemo. Za svakog od njih mogla bi se napisati zanimljiva i potresna priča jer je svatko od njih proživio svoju veliku kalvariju te je vrativši se u Puntu, sretan da je uopće živ, morao nastaviti živjeti mukotrpno kao i prije.

Ljubo Galjanić

A TUTTI GLI APPASSIONATI DI STORIA DELLA PRIMA GUERRA MONDIALE

Mi chiamo Renzo Rocconi e sono per meta Osserino e per meta Neresinoto, figlio di Corrado Rocconi e Antonia (Etta) Sucich.

Di circa una decina di anni ho iniziato a effettuare ricerche sulla storia dei primi 4 fratelli di mio nonno Giuseppe (Joze) Ruconich che hanno partecipato alla Prima Guerra Mondiale, nota anche come Grande Guerra. I primi 3 (Domenico, Giovanni e Mario) non sono piu tornati a casa, come milioni di altri giovani europei dell'epoca, mentre soltanto il 4° (Antonio), dopo aver passato gli anni dal 1915 al 1918 sul fronte russo e riuscito a ritornare a casa, morendo poi nel 1985.

Ho quindi svolto varie ricerche (e tuttora continuo) per scoprire dove hanno combattuto e dove sono caduti, cercando di recuperare piu informazioni possibili.

Sono stato molte volte all'Archivio di Stato di Trieste, dove sono conservati molti documenti militari risalenti all'epoca dell'Impero Austro - Ungarico.

Ho quindi fotocopiato e digitalizzato le liste di leva di massa di tutti i nati nei paesi di OSSERO, NERESINE, SAN GIACOMO e PUNTA Croce (questi 4 paesi appartenevano allo stesso distretto militare) dall'anno 1872 all'anno 1900, e stiamo parlando di oltre 700 nomi (702 per la precisione).

Ho poi fotocopiato e digitalizzato tutti i documenti militari reperiti, trattasi dei Fogli Matricolari, Fogli di Ricovero e Fogli di Superarbitrio di un buon numero di soldati appartenenti ai paesi summenzionati. Per la precisione sono i documenti militari di 170 soldati (su 702), di tutti gli altri i documenti sono mancanti o in qualche altro archivio da scoprire.

Chiunque avesse informazioni, documenti, diari e fotografie dei propri nonni, bis-nonni, zii, parenti o antenati che hanno fatto la Grande Guerra e pregato di mettersi in contatto con me, sto costruendo un archivio digitale della memoria di tutti questi soldati.

Qualunque informazione puo essere utile, qualunque documentato, e importantissimo, se avete delle fotografie o dei diati-lettere-cartoline di questi soldati, questo rappresenta un vero e proprio tesoro che vale la pena di conservare e non mandare perduto.

Non escludo che in futuro il materiale raccolto venga pubblicato o che sia reso disponibile a tutti organizzando per esempio una mostra dedicata (gli anni dal 2014 al 2018 vedono infatti il centenario della Grande Guerra).

I miei recapiti sono i seguenti:

**RENZO ROCCONI
VIA SOLIDARIETA` 5
30031 DOLO (VE)**

PUNTARSKI POVIJESNI FOTOPLOV

U ovom broju, po dvanaesti put objavljujemo našu stalnu rubriku »Puntarski povijesni fotoplov«.

Do sada smo čitateljima prikazali više od devedeset fotografija nastalih krajem 19. i tijekom 20. stoljeća.

Moramo se zahvaliti doslovno svakoj puntarskoj obitelji, koje su nam pomogle u našem naumu da od zaborava sačuvamo uspomenu na naše pretke, koji su, svaki na svoj način, utkali dio sebe u povijest našeg sela.

Da podsjetimo, do sada smo u dvanaest nastavaka u tri navrata objavili fotografije puntarskih djevojaka »obalčenih na kas«, u narodnoj nošnji. Slijedile su serije fotografija naslovljene »None i bižinone zis decami«, »Žene i muži«, »Puntarske fameje«, »Puntarske divuojke«, »Puntarska deca«, te u tri nastavka fotografije puntarskih mladića snimljene tijekom služenja vojnog roka u austro-ugarskoj, talijanskoj i jugoslavenskoj vojsci.

Za ovaj smo put prikupili stare fotografije nastale na svečanostima vjenčanja u Puntí Križa.

Nažalost, nitko od tada mladih bračnih parova na fotografijama nije više među nama. Svi su svoj smiraj našli na našem puntarskom groblju ili na grobljima diljem svijeta, kamo ih je sudbina odvela. Završio je njihov ovozemaljski put, ali su iza njih ostala njihova djeca, unuci, prauunci, svi mi koji nastavljamo puntarske korijene i nastojimo od zaborava sačuvati našu povijest, tradiciju i običaje.

Vas, poštovani čitatelji, pozivamo da još jednom zavirite u vaše stare škafe, škatule, baule, armarune i šufite i da u ostavštinama naših obitelji pronađete još koju staru fotografiju koju ćemo rado objaviti u ovoj rubrici.



*Filip Brako Šimićev sa suprugom
Maricom r. Rucconich - Gorinka
vjenčani 08.08.1936. u St. Pedru SAD*



*Andrea Bernabić sa suprugom Marijom r. Marušić,
vjenčani u Puntí Križa*



Frane Marušić i Rina r. Brako
vjenčani 1949. u Puntii Križa



Lijevo: Ivan Kučić i Valentina
r. Hrončić vjenčani 1932. u P. Križa



Beneto Badurina i Marija r. Lazarić
vjenčani 20.05. 1942. u Puntii Križa



Josip Matušan i Anka r.
vjenčani 21. 02. 1960. u Puntii Križa



Mihovil Prendivoj i Olga r. Korošec
vjenčani 1947. u Trstu



Dinko Muškardin i Marija r. Toić
vjenčani 1934. u Puntii Križa



*Miro Zorović i Marija r. Badurina
vjenčani 1951. u Lunu na Pagu*



*Josip Badurina i Elisabeta r. Karlić
vjenčani 06.06. 1934. u Nerezinama*



*Drago Čubranić i Marija r. Rukonić
vjenčani u Puntii Križa*



*Čelestin Marušić i Ivanka (Nina) r. Matković
vjenčani 20.03. 1948. u Nerezinama*



*Melton Montgomery i Marija r. Galjanić
vjenčani 1949. u Trstu*



*Sjede: Dinko Brako i Antonija r. Marušić
vjenčani 1928. u Puntii Križa*

Kako se nekad živjelo



Negdje na pola puta između Osora i Punte Križa, nalazi se stuanje Smriječje. Sa ceste vodi puteljak, cca. 20 min. hoda kroz garje do kuće. Oveća kuća na kat s visokim šufitom okružena je velikim vrtom, koji je ograjen gromačama i ulaznim lesama. Iza kuće je maslinik sa štalama i štalicama, margarić za ovce, koze i magarca, a ne fali ni kokošarić, ni pijeć (peć za kruh). S druge strane kuće je dvuor (dvorište) i guštijerna (bunar) i veliki vrt pun voća i povrća. U vrtu je uvijek bilo svakakvog povrća i puno vrsta voća ~ smokve, uskorušve, mugranji, kunje, krušve, jabalčići, oresi, slive i slivići.

Od dvorišta kuće put vodi u Dolac ~ vinograd. Nedaleko ulazne lese u šumi na maloj čistini, među čarnikama nalazi se lokva s vodom za blago, ptice i divljač - kune, zečeve. Navodno je Smriječje dobilo ime po bogatstvu stabljike ~ smreke. Na Smriječju je živjela obitelj Braško, naša teta - zia Romilda (1908. - 2003.) rođ. Marinculić u Nerezinama, i zio Bepi, Josip Braško (1907. - 1994.) sa sinovima - Mariom (r.1938.) i Marianom (r.1940.) Njima je pripadalo pola kuće, a u drugoj polovici kuće živjela je njihova rodbina. Familija Braško imala je i staru obiteljsku kuću u Nerezinama, gdje su boravili preko zime, i dolazili na velike blagdane i fešte. Na Smriječju su se bavili ovčarstvom i poljodjelstvom. Zia Romilda je znala napraviti najbolji ovčiji sir, koji smo ikada jeli, a zio Bepi se bavio maslinarstvom, vinogradarstvom i sjećom drva u šumi. Znao je zapaliti i japnenice - za japno (vapno) i karbun, imao je i barku - pasaru na jedro kojom su prevozili sve. Kada nije bilo moguće morem, hodali su "na buru" i pješačili od Smriječja preko Osora do Nerezina i natrag. Nosili su sve potrebno na ramenu ili na tovaru. Zia Romi je putem uvijek pjevala, bila je jako vesela i zabavna osoba, s njom smo se znali od srca nasmijati.



zia Romilda



zio Bepi



Mi smo često dolazili na Smriječe barkom iz Lošinja ili Sv. Jakova u uvale Kalduonta i Majskua, a onda pješke po putiću do Smriječa. Donosili smo svježiu ribu, koju bi naš otac putem ulovio. Dolazili smo najčešće u proljeće i ujesen za targanje - berbu grožđa. Ponekad smo ostajali i više dana, pogotovo mi djeca. Zabavljali smo se loveći cvrčke po garju i zmije "slepajine", kako smo ih mi zvali. U to vrijeme, zio Bepova obitelj živjela je od proizvoda svoga rada, - od proizvodnje maslinovog ulja, vina, najboljeg ovčjeg sira na otoku, janjetine, ovčetine i od sječe drva u šumi - otočki bošak, od čarnike, smreke i breke. Imali su koze, kočkosi a bilo je i divljači, tako da na Smriječu ništa nije falilo, osim struje, ali zato, bila je tu "sveća na petrojo" i voštane svećice - "kandelice", koje bi nas rano otpratile u krevet. Nikomu nije trebao ni "leruoj" - sat, jer je po sjeni sunca na vratima zia Romilda uvijek znala koliko je sati. Kad bi se vratili u Nerezine, nona bi nas pitala : " Dica, če ste jeli na Smriječu "... - njoki i karpice i žvacet od zijeca i kozlića, kruha i sira, skute, maslo i pašamete. Kuhalo se na ugnjišću, prali smo se "vaf kadinu " i hodali dugo, dugo u Puntu na misu.

~ Tako se ja sjećam nezaboravnih dana provedenih na Smriječu. ~



Na Smriječu



Berba grožđa na Smriječu, Setembar 1969.

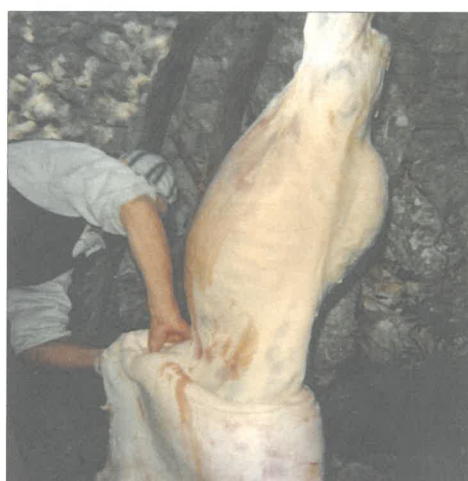


Sinovi iz Californije u posjeta roditeljima

K
u
ć
a

n
a

S
m
r
i
j
e
č
j
u



Težački poslovi i zio Bepi u svom vinogradu



Lokva na Smrriječju





Familija Braško oko 1920. g. ispred njihove kuće na Smriječju

Centar: Maria (r. Zorović) i Šime Braško, s kćerkom Marićom i sinom Antonom (iza nje)

Lijevo: Kći Ana sa sinom Tonijem Plešićem iz prvog braka i drugi muž Menigo Pinezić, malo djetje je njihov sin Milan

Desno: Šimov brat Jive sa kćerkom Nadalom. Maria i Šime Braško imali su 12 djece, (4 je umrlo u djetinjstvu) ostali su:

** Ana (Anica), * Šime, * Anton (Toni), * Filip, * Domeniko, * Gavde, * Josip (Osip - naš zio Bepi) i * Marića*



*Braço Josip r. 1907. u Nerezinama
od Šima i Marije Zorovich*



*Nerezinske divuojke 1930. g.
druga slijeva ~ Romilda Marinculić r. 1908. u Nerezinama*

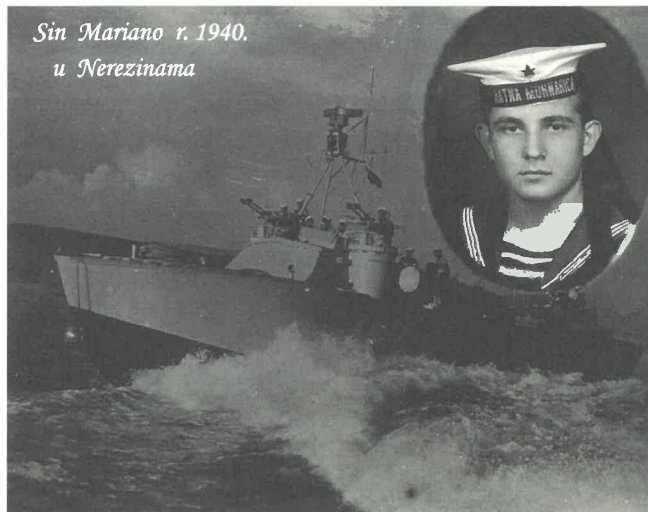
Familija Bračo



*Osip i Romilda
~ 1971. ~*



*Sin Mario r. 1938.
u Nerezinama*



*Sin Mariano r. 1940.
u Nerezinama*



Galboka ~ Nerezine

Mariano na vrhu piramide



N
e
r
e
z
i
n
e

1925.-1927.
godine



~ Nerezinske parhale ~ dio narodne nošnje



zia Romilda i "nerezinske divuojke" - 1991.

... i nekadašnje nerezinske divuojke!

Prohujale su godine. Danas više nitko od familije Braško ne živi na Smriječju, ni u Nerezinama. Sve je nestalo, ugasila se jedna obitelj čiji potomci sada žive u Americi - San Pedro Kalifornija, i koji se vjerojatno nikada više neće vratiti na Smriječe i otok Lošinj.

Mario je oženio Margaridu, porijeklom iz Blata na Korčuli i imaju dvije kćeri, Mary i Julie, i unuke: Ivana, Jennifer i Jordana.

Mariano je oženio Amerikanku Stephanie, koja je umrla, i imaju sina Joeya i kćer Reginu i unuke Lauren i Lilly. Njihova obiteljska kuća u Nerezinama prodana je 1987.g. a imanje i kuću na Smriječju žele također prodati.

Danas, kada tehnika korača olujnim koračima, nikomu više ne trebaju nekadašnji težački poslovi, ni štale ni kokašarići ni "piječ" za kruh

Nema više vinograda, nema nikoga ni za jamat ni za kopat...

. . . . samo za po Smriječju špašizat!"



u masliniku



Maslinik od zio Bepa i fam. Brako na Bokiniću

Kuća na Smriječju danas je zatvorena i napuštena i vjerojatno se od familije Brako nikad više nitko neće vratiti u nju. Nestali su vinogradi, u vrtovima oko kuće raste visoka trava. Ostale su samo stogodišnje masline "zaraštene u garju". Od stare familije Brako ostali su živjeti na otoku: Ana, Anton, Josip i Marica, a u Americu su odselili: Šime, Filip, Dominik, i Gavde, a kasnije Mario i Mariano. Nestala je jedna generacija ljudi, koji su naporno radili da bi na otoku preživjeli u bogatstvu prirode, zemlje i mora. Njihova djeca, sa svojim obiteljima, unucima i prauuncima danas žive u San Pedru - Kalifornija SAD.



CALIFORNIA

Familja od Mario Bracco

MARIO BRACCO SEPTEMBER 2, 1938
MARGARIDA BRACCO AUGUST 19, 1945

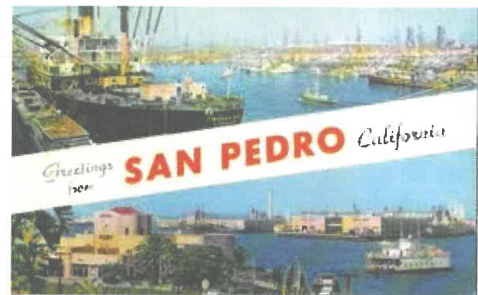
KCER MARY SIMONELL DECEMBER 22, 1966
KCERE OD MARY IVANA BAREŠIĆ AUGUST 26, 1988
JENNIFER SIMONELL MAY 12, 1999

KCER JULIE DEZIEL SEPTEMBER 28, 1972
KCER OD JULIE JORDAN DEZIEL SEPTEMBER 15, 2005
NAŠE UNUKE: IVANA, JENNIFER, I JORDAN

Familja od Mariano Bracco

MARIANO BRACCO MARCH 23, 1940
STEPHANIE BRACCO SEPTEMBER 26, 1952

KCER GINA ELDER JULY 27, 1979
SIN JOEY BRACCO AUGUST 11, 1977
KCER OD GINA LILLY ELDER FEBRUARY 15, 2006
KCER OD JOEY LAUREN BRACCO SEPTEMBER 25, 2005
UNUKE OD MARIANO: LAUREN I LILLY





Janet Stevens, visitor from US
granddaughter of Šima Bračo
daughter of his eldest son Šime
at front door of Bračo farmhouse

May 2013

Ulazna vrata kuće na Smriječju i praunuka Janet

Janet Stevens - (r.1934. g.) praunuka od Šima Bračo i kćer od najstarijeg sina Šima, iako danas ima 80 godina, uz neodoljivu želju da upozna i vidi porijeklo svoje familije, posjetila je Smriječje u maju 2013.

Fanny Marinac



Pozdrav sa Smriječja

KANTUNIĆ OD BESIJED ŠAVARTALO OD ŽELUDA



Kada sen jeno popuolne, pasuano godišće finil pobirat masline, hodil sen po klancu od Ulnika put sela i na rame nosil vreću pobranih. Nabral sen dvajsetak kili, ne više, aš sen počel pobirat kasno a već pokle četire i puol se je zaškurilo. Znuan jušto i sad kua data je bila aš je duan prija udelal veli

fortunual bure i bila je Martinja. Bilo je to na dvanajst novijembra i više je guorkul bilo od bure po tlohu nego će ih je bilo na stablu. Negdere na puol puta, po već dosta zarašćenon klancu, za škiwat jenu kitu drake, ku je bura hitila poprijeko puta sen se šal malo kalat. Kita od drake zakučila mi je vreću na škine a ja sen zaševerjel i pual koliko sen dalgi i široki. Da me je ki videl i čul bil bi se slatko nasmijel, aš sen ležijeć na tlohu, zis vreću na rame na vas gluas zabeštimal i suan sebe rekal: «Vražji mona».

Pasual je i minut dokle sen kapil će me je tukalo i onda sen od vreće otkučil onu badavu kitinu a mej busi mlečina i ostruge ugijedal želud. Bura ga je hitila po tloh kako i moje masline. Pokupil sen nekoliko želudi i klual ih vaf karselu od terliša misleć kako će mi ovu zimu ofce bit site do rila aš je želud dobro rodil. Ne rodi želud baš svako leto a naši su stuari dobro ošervevali i vavek govorili da ko rode masline rodi i želud.

I onda mi je najedanput prišla namisal beseda ku čuda, čuda vremena nisen čul - šavartalo, šavartalo udelano od želuda.

Večer kada sen prišal doma, šal sen se kambjat, i kada sen znijel terliš, želudi su mi pali na tloh i rasuli se po tavelicah. Varteli su se i raspihali na sve buande. Pokupil sen ih i klual na škanciju. Po vičere mi je prišlo namisal kako smo se kako muali užali igrat zis šavartalon udelanon od želuda, pa sen ga udelal i zis svin gušton na stolu zavartijel.

Sada ću za onih mlajih i svih drugih ki ne znaju provat povijeć i špjegat kako smo mi, kada smo bili deca, delali šavartalo i igrali se.

Za ga udelat, niš lagje. Zame se želud ki je već pual na tloh (uon na stablu je još zeleni i mehki), zis britvu ga se razriježe na puol, vaf duolnju polovicu, onu kua je na puntu, se rine jenu kiticu ol tanki ščapić, najbolje udelan od fulminuanta ol šćikadenta. Ščapić se zame v` ruku, ćapua ga se zis dvua parsta, zavarti i drito pusti dole na stuol. Ko je šavartalo dobro udelano i jušto ekvilibruano i ko ga se jušto zavarti i drito kalua na dasku od stola (ne na tavaju), more se vartet čuda vremena. Mi smo užali udelat više šavartali i varteli ih u više od nas vaf isto vrijeme i gijedat komu će više durat, komu će se više vremena vartet. Tako smo se užali divijertit na ure i moren van reć da se šavartalo more vartet deboto puol minute dokle se ne prehit. Danas će deca forši reć da je ovo bedasta jigra, ma vaf ono vrijeme ni baš bilo za kupit

đogatoli ol ni bilo šoldi za ih kupit, pa smo se mi kako deca igrali zis onin će smo suami mogli udelat, kako će su bile bale od karpe, praće, gadari, šćukavice. Lijepo nan je bilo i prez video igrice i kompjutera a i puno više smo bili po vanu i na čiste uarije.

Tako sen se i ja, tu večer, kako dete, baš lijepo divijertil varteć šavartalo, a onda sen drugi duan šal u jene naše prijateljice kua dela kako meštrica na ažilu. Pokazual sen je šavartalo, naučil ju kako se udelal i zavarti i rekal neka se provua zis decami igrat i neka mi reče kako je pasalo. Već drugi duan predvečer me je kuntijenta zvuala i rekla mi da su se dečica na ure igrala i sila divijertila i da nikada nisu bili duobri kako to jutro.

Pokle sen provual malo mislet kakova bi to beseda bila šavartalo. Harvuaski se reče zvrk. To šinjifikuje neš će se varti. Ova beseda se more duperat i za šloveka ki ne znua kan će suan zis sobu, ki je zgubil busulu i ki brižan forši ni na svojih, pa se varti na iston mestu i nikako da se odluči na ku buandu će puartit. Po harvuaskon zvrk je i uon ki nima mira, ki indrijomuan neš dela, hodi, govori, ki ne more stat na mestu.

Šavartat ni isto će i ševeret, aš uon ki ševeri se kijenba, lula, naginje na jenu ol na drugu buandu. More ševeret uon ki ima basi ol visoki prešijun ma ševeri i uon ki popije preko mere. Diferijenca je mej ove dvije besede da se ševeri banda-banda a šavartua se na mestu prez da se naginje na buandu. Šavartat bi se harvuaski reklo - vrtjeti se oko svoje osi, a ševeret bi se moglo špjegat kako - nepravilno se i nekontrolirano naginjati. Ma sve je ovo teško špjegat aš čuda besijed našega dijaleta nanke ni vaf harvuaskon zajjiku (hrvatskom književnom jeziku).

Za onih ki ne kape po našu vajalo bi špjegat i će je želud, a želud je frut od čarnike - plod črnike, ki se harvuaski reče žir. Čarnika plodi svako leto, kuo više, kuo manje a pridu leta kakovo je bilo i ovo pasuano kada ga je bilo na vaguni. Neke su kite na čarnikah vesile od pijeza želuda. Kada pasua otubar i vaf novijemburu želud pošne padat na tloh i onda je to za bluago vela fešta. Pojedu ga ofce, jeleni i divi prasci, on in je kako detetu čokolatin. Judi su prija užali pobirat želud i davat ga prascu aš je uon šuštuanca najboja hrana, pa prasc pride veli i tusti. Od none sen čul povedat, da su za parve gvijere, kada su judi tarpeli velu gluad, mleli suhi želud i delali kruh ol neć će se je samo sumijalo na kruh, i da ih je od toga pokle tarbuh bolijel.

Ma pusmo smiron tu žalost buožju, danas više niki ni lačan da će mlet želud za udelat kruh, ma od želuda morete udelat šavartalo i zis decami ol vnuci, se morete lijepo divijertit.

Ljubo Galjanić



ARTIČOKI - ARTIČOKA

UKUSAN I LJEKOVIT PUPOLJAK



Artičoki su još jedna u nizu, nažalost, neopravdano zapuštena i zanemarena biljka koja u našem kraju vrlo dobro uspijeva. U prošlim se vremenima mnogo više uzgajala, ponajviše u okućnici i po rubovima vrtova te uz gromaču koja ih je štitila od naleta bure, posolice i niskih temperatura. Ova je biljka vrlo skromna u zahtjevima, lako se razmnožava i daje vrlo solidan urod, a usto je vrlo hranjiva i nadasve ljekovita.

Svatko tko ima i omanji dio zemlje, vrt, voćnjak ili maslinik može ju jednostavno uzgojiti te uživati u njenim plodovima, a usto je i vrlo dekorativna, kako njena stabljika tako i njen cvijet.

Hrvatski naziv za ovu biljku je artičoka, artišoka ili gardum, a u našem se dijalektu ponajviše rabi naziv artičoki. Latinski joj je naziv *Cynara scolymus*, talijanski se zove *carciofo*, francuski *artichok*. Artičoki su jedna od najstarijih namirnica koja je poznata ljudima. Dokazano je da su je uzgajali u starom Egiptu kao i u antičkoj Grčkoj gdje su je nazivali kinar, čime su utjecali na njen naziv *chinara*, kako se nazivala u starom Rimu. Taj se naziv zadržao do danas u imenu *chinar* za popularni talijanski liker.

Neki znanstveni izvori tvrde da se ne može sa sigurnošću utvrditi koja je biljka iz spontane flore neposredni praotac artičoke. Prevladava tumačenje da se ova biljka razvila od svog pretka badelja ili sikavice (*Sylibum marianum*), koji mi nazivamo badavac, te da potječe iz sjeverne Afrike odakle se proširila Sredozemljem. Nakon antike ova se biljka dugo vremena više nigdje ne spominje te se javlja tek u 16. stoljeću kada je zabilježeno da se uzgaja u Italiji, a zanimljivo je da se tada tretira kao afrodizijak pa u nekim zapisima stoji da je namijenjena samo muškarcima dok je ženama bilo zabranjeno konzumirati artičoke. U srednjem je vijeku artičoka bila tražena upravo zbog navedenih afrodizijačkih svojstava te ju je Katarina Medici, kada se udala za Henrika II prenijela u Francusku i potakla njen uzgoj.

Danas se artičoka uzgaja gotovo na cijelom području Mediterana, ali se preko 80% svjetske proizvodnje ostvaruje na području Italije, Francuske i Španjolske. Izvan Europe

uzgaja se u SAD-u odnosno u Kaliforniji. U nas se uzgaja na priobalju i otocima, uglavnom u malim nasadima za vlastite potrebe. Ni u prošlosti se nije puno sadila, osim u pojedinim obiteljima koje su je iz generacije u generaciju uzgajale te konzumirale najviše u kombinaciji s bobom.

Artičoka je višegodišnja biljka grmolikog oblika koja može u visinu narasti i više od jednog metra. Ima veliku cvjetnu glavicu obavijenu s mnogo mesnatih listića. Lišće artičoke je ovisno o vrsti tamno do srebrno zelene boje, višestruko rascijepano, koje isprva raste u visinu a zatim se povije prema tlu. Za jelo se koristi krupan cvjetni pupoljak koji se još nije otvorio. On se ne može jesti sirov jer je teško probavljiv. Bere se ovisno o klimatskim prilikama od kraja travnja do lipnja. Pupoljak nema neki karakterističan miris, a okus mu je pomalo gorak i trpak. Ovdje treba napomenuti da je uvriježeno za jelo koristiti samo cvjetni pupoljak jer je znano da se radi o ukusnom, zdravom i visokovrijednom povrću, ali je velika šteta što se ne koriste i ostali dijelovi artičoke, kao što su list i korijen, jer oni sadrže mnogo više ljekovitih aktivnih tvari od pupoljka.

Cvjetna glavica sadrži 79% vode i 21% suhe tvari te oko 14% ugljikohidrata, 2% proteina, 0,1% biljnih ulja, 0,7% celuloze i oko 1,5% mineralnih tvari (mangan, fosfor, kalij, kalcij, natrij i magnezij), kao i vitamine A, B1, B2 i C. Energetska vrijednost na 100 grama artičoke je 214 KJ ili 40 do 50 kalorija.

Artičoka je biljka toplog i umjerenog vlažnog podneblja pa je stoga gotovo idealna za uzgoj kod nas. Voli toplinu i svjetlost. Otporna je na hladnoću do -6°C. Kod nižih temperatura može stradati osobito ako je zemljište jako vlažno. Ne voli zasjenjena mjesta, mi bi rekli »osoje«, dakle ne sadite je ispod većih stabala, ali će zato vrlo dobro uspijevati uz rubove maslinika, vrta, uz gromaču. Ne voli duboku i vlažnu zemlju a kod nas joj odgovara zemlja pomiješana sa sitnim kamenjem - »peščivica«.

Višegodišnja je biljka i na istom mjestu može rasti više od desetak godina, ali bi bilo optimalno da se nakon 5 do 6 godina presadi na drugo mjesto. Na mjestu gdje su do sada





bili artičoki mogu se uzgajati druge povrtlarske kulture u vremenu od 3 do 4 godine, a potom se tu može opet presaditi artičoke. Rod može donijeti čak i u prvoj godini sadnje, ali je tada sitan te je stoga stapku s pupom prve godine bolje skinuti da biljka ojača te će druge godine sigurno donijeti solidan urod.

Prije sadnje zemlju je potrebno dobro obraditi do dubine od 25-30 cm (motikom ili motokultivatorom) te zagnojiti stajskim ili mineralnim gnojivom. Slijedećih godina pri okopavanju, obično zimi, kada biljka miruje i izgubi vegetaciju, može se ponovo dodati manje količine gnojiva.

Artičoki se najbolje razmnožavaju vegetativnim putem, dakle izdancima koje ranije posađena biljka formira oko svog matičnog korijena. Najpovoljnije vrijeme za sadnju u našim klimatskim prilikama je proljeće. Od ranije posađene artičoke krajem ožujka ili u travnju odgrne se oko korijena sloj zemlje te izdvoje izdanci. Na starom dijelu biljke ostavi se dva najviše tri izdanka a ostali, kojih može biti i više od tri poslužiti će za razmnožavanje, odnosno presađivanje. Kod izdvajanja izdanaka uvijek treba paziti i nastojati da na donjem, podzemnom dijelu ostane na gomolju što više

korjenčića. Kada se takav izdanak izvadi iz zemlje, prije nego se rasadi treba razrijediti lišće, odnosno skratiti lišće na barem jednu trećinu. Ovako pripremljeni izboji moraju se čim prije, najbolje odmah posaditi na pripremljeno tlo.

Sadi se na razmaku od 70-80 cm do 100-150 cm, što ovisi o sorti i njejoj bujnosti. U ranije iskopanu rupu stavlja se jedan, najviše dva izdanka, pazeći pritom da ih se ne zatrpa preduboko, odnosno da »srce« izdanka bude iznad zemlje jer bi inače presađnica istrunula. Nakon sadnje dobro je oko sadnice napraviti malu zdjelicu te potom zaliti vodom. Poželjno je oko posađene mlade artičoke rastri suhu travu (može i našu morską algu) i malo stajskog gnojiva te tako biljci osigurati vlagu bez koje se ona neće uspjeti ukorijeniti. Artičoke se može razmnožavati i iz njenog sjemena (ostavi se neubran pupoljak tj. cvijet do kolovoza kada se on u potpunosti osuši, te je tada prepun sitnog sjemenja), ali su uzgajivači uočili da artičoka ovako uzgojena sporije raste, kasnije cvjeta i oblikuje manje cvjetne glavice.

Tijekom vegetacije artičoka nije zahtjevna. Dovoljno ju je nekoliko puta pliće okopati, odstraniti korov i jednom godišnje malo zagnojiti, najbolje u proljeće stajskim gnojivom ili umjetnim gnojivom tj. s 2-3 dekagrama KAN-a po biljci. U našem podneblju artičoka vrlo dobro uspijeva, na njoj nema gotovo nikakvih štetnika ni bolesti a otporna je i na sušu, ali je ipak u vrijeme jače suše nužno 3-4 puta dobro zaliti ako želimo dobiti velike i kvalitetne cvjetne glavice.

Artičoka nije ni plod a ni cvijet, već pupoljak te njega



moramo s biljke ubrati dok su njegovi listići još potpuno zatvoreni. Kada se listići počnu širiti, odnosno otvarati, sredina pupoljak se počinje sušiti, postane drvenasta, u njoj se stvore slamnasta vlakna te tada više nije pogodna za jelo.

Oduvijek je znano da je artičoka vrlo zdrava i ljekovita biljka. Naši su preci koristili za jelo samo cvjetne glavice i znali da potiče apetit, liječi lošu probavu i pomaže kod upale bubrega. Danas je dokazano da su list i korijen artičoke mnogo ljekovitiji od samo cvjetne glavice. Potvrđeno je da antioksidativno i antiupalno djeluje na krvne žile. Osim toga ima detoksikacijska svojstva koja iz krvi i cijelog organizma izlučuju otrovne tvari. Stoga su artičoka i njezini preparati (ekstrakti, kapsule) primjenjuju kao lijek za čišćenje i jačanje jetre, kod reume, astme, bronhitisa ili kod trovanja alkoholom, nikotinom ili hranom. Izuzetno je učinkovita za smanjenje horesterola (narod kaže da otapa masti u organizmu), koji prema ispitivanjima može smanjiti i do 20% jer pomaže jetri da razgradi kolesterol iz hrane. Vrlo je korisna kod liječenja povećane vrijednosti mokraćne kiseline, oboljenja bubrega, žuči i pri izbacivanju žučnih kamenaca. Pomaže kod dijabetesa jer je ovo povrće vrlo siromašno šećerima. Može se koristiti i za liječenje akni, čira na želucu, proljeva, prostate i žutice.

Zanimljivo je da se u posljednje vrijeme artičoka koristi za oblikovanje i ukrašavanje vrtova jer doista djeluje dekorativno, a sve se više traži i kao biljka za rezano cvijeće jer je njen osušen cvijet izuzetno lijep i dugo traje.

Artičoki, ovisno o klimatskim prilikama i sorti, za berbu dopijevaju krajem travnja i u svibnju. Beru se cvjetni pupoljci na način da se sa stapke odrežu oštrim nožem. Izaberu se oni pupoljci koji su zatvoreni i još nisu počeli otvarati svoje listiće. Veličina cvjetnih pupoljaka ovisi o vrsti (postoji petnaestak kultiviranih vrsta) i obliku (uglavnom su okrugli ili blago izduženi). Ako cvjetni pupoljak predugo ostane na stabljici nije pogodan za jelo i tada postaje tamnozelen s oštrim bodljama na vrhu listića te mu sredina postane vlaknasta.

Pri kupnji artičoka treba paziti da budu svježiji, svijetlozelene boje, čvrsto priljubljenih listića i bez tamnih mrlja na listićima.

ARTIČOKI S BOBOM

Kod nas se artičoki tradicionalno pripremaju s mladim mahunama boba jer oba dopijevaju u isto vrijeme.

Odreže se tvrdi dio stapke ispod glavice artičoka, izvadi pokoji tvrdi vanjski donji listić i potopi ih se u hladnu vodu jer ponekad u njima znaju biti male crne mušice. Operu se lagano šireći listiće. Zatim se pripremi nadjev. Za osam artičoka napravi se smjesa od 4 žlice mrvica, 4 žličice maslinovog ulja, 3 češnja češnjaka, peršina, soli i malo papra. Ovom se smjesom ispune prostori između blago rastvorenih listića.

U širu nisku posudu stave se mahune mladog boba i naslažu nadjeveni artičoki, ulije se voda do polovice visine artičoka, posoli i ulije malo maslinovog ulja. Kuha se na laganoj vatri oko 1 sat (ovisno o tome koliko su artičoki stari) pri čemu se ne miješa već se posuda protrese kružnim pokretima. Artičoki su gotovi za jelo kada se listovi počinju lagano odvajati pa se radi provjere može povući jedan od

daljnjih listova. Ako se lako skidaju, kuhani su. Da artičoki pri kuhanju ne bi potamnili i izgubili svoju prirodno svjetlu boju u vodu u kojoj se oni kuhaju doda se malo octa ili soka od limuna.

ARTIČOKI S BIŽIMA (GRAŠAK)

Za pripremu ovog jela potrebno nam je 6 artičoka, limun, glavica luka, 4 malo deblje narezana odreska pršuta, 5 žlica maslinovog ulja, par grančica mente, 3 režnja češnjaka, 350 grama svježih biži (može i smrznuti koje smo ranije odledili), sol i papar.

Artičoke operemo i odstranimo par vanjskih tvrdih listića. Stavimo ih u posudu u koju smo stavili vodu i sok od limuna, u drugu posudu stavimo nasjeckani luk i pršut narezan na manje kockice, te maslinovo ulje. Sve zajedno dinstamo na laganoj vatri, a češnjak i mentu dodamo nakon pet minuta i ostavimo na vatri još pet minuta. Nakon toga u posudu stavimo artičoke, dodamo papar te kuhamo daljnjih petnaest minuta, a zatim na kraju dodamo biži i dinstamo, uvijek na laganoj vatri dok biži ne omekšaju. Pri pripremi ovog jela artičoke se može kuhati cijele ili prerezane napola.

ČAJ OD LISTOVA ARTIČOKA

Dva svježja lista artičoka usitnimo na manje dijelove i prelijemo s 2 dl kipuće vode, poklopimo posudu, ostavimo da miruje oko 15 minuta te potom procijedimo. Pije se dva puta na dan prije jela i služi za ublažavanje tegoba kod bolesti koje smo ranije naveli.

Našim je vjernim čitateljima već od prvih brojeva »Puntarskog foja« znano da u svakom broju opišemo jednu našu autohtonu i pomalo zaboravljenu biljku koju su naši preci uzgajali na ovo malo škrte zemlje koju imamo. Te su ih biljke hranile i liječile generacijama a onda je nastupilo razdoblje (naročito poslije II. svj. rata), kada su napuštene i zaboravljene, a neke i potpuno nestale. Za neke je gotovo nemoguće pronaći staro, izvorno sjeme te ih obnoviti.

Danas kada je spoznaja o starim autohtonim voćarskim i ratarskim vrstama ponovo dobila na važnosti te se sve više uočava da one, izuzetno prilagođene zemljištu i klimi u kojoj su stotinama godina rasle, osim svojih hranjivih vrijednosti imaju mnoga ljekovita svojstva, vrijeme je da ih se obnovi i spasi od zaborava. Zbog toga smo do sada između ostalog opisali tri naše najzastupljenije sorte maslina (guorkulu, starovjerku i maštrinku), te vrijes, javoriku, planiku, koromač, mugruanj, murvu, kuš, bob i cicericu.

Sve one mogu naći svoje mjesto u našem voćnjaku i vrtu, za našu osobnu uporabu, ali i u jednom intenzivnom uzgoju jer tržište za njih sigurno postoji. Uostalom, većinu ovog voća i povrća uvelike uvozimo dok je naše podneblje izuzetno pogodno za njihov uzgoj.

Ovim se našim napisima ne vraćamo u povijest iz puke tradicije ili zbog nekog nostalgičarskog žala za prošlim, starim vremenima, već zato da iz prošlosti ne zaboravimo ono što je bilo korisno, dobro i zdravo te da ubuduće potaknemo što više ljudi da pokrenu uzgoj ovakvih proizvoda kojih na tržištu nema ili su iz uvoza, prečesto vrlo dvojbene kvalitete.



ZLATNI PIR

IDE I ANTONA TAMARUT

Ida rođena Matušan i Anton Tamarut proslavili su pedeset godina zajedničkoga života. Vjenčali su se 25. studenog 1962. godine u Puntu Križa. Žive u Novalji, rodnom mjestu Antona gdje su 25. studenog 2012. godine proslavili pedesetu godišnjicu braka i obnovili bračne zavjete. Na svečanosti je bila prisutna brojna rodbina i prijatelji, njihova djeca, sin Renato te kćerka Ida sa svojim suprugom Antonom Zubovićem kao i najveća radost sljedbenika, njihovi unuci Marina i Ivan.

Čestitkama za zlatni pir Idi i Antona pridružuju se svi njihovi Puntari uz iskrenu želju da još dugo požive u zdravlju, sreći i zajedničkom životu.

KRŠTENJE U PUNTI

Dana 10.08.2013.godine u mjesnoj crkvi, u kojoj je kršten njihov pradjed Ivo Plešić, kršteni su Leona i Toma Tijanić. Obred je uz prisustvo rodbine predvodio velečasni Mate Žic s mnogo toplih, ljudskih riječi. Tako je Punta Križa dobila dva nova Puntara. Ovim simboličnim činom obitelj koja ima korijene od Venecije i Tirola preko Rukavca, Kostrene i Bakra do Slavonije pokazala je da emocionalno pripada u Puntu Križa, te želju da njoj pripadaju i da je vole i nose u srcu u sve dane života svoga i njezini najmlađi članovi Leona i Toma.

Rajna Tijanić

OBNOVLJENA
KAPELICA
SV. NIKOLE

Oko Ivanje 2012. godine završeni su radovi na obnovi zavjetne kapelice Sv. Nikole. Kapelicu je obnovila obitelj Plešić čiji ju je otac i djed Ivan Plešić dao izgraditi 1933.godine.

Nedjelju iza Ivanje, poslije mise, kapelicu je blagoslovio velečasni Mate Žic uz prisustvo mnogih mještana.

Kapelica se nalazi na raskrižju prema kući u kojoj je nekad stanovala brojna obitelj Plešić. Ivan Plešić, koji je 1933. već imao četvero djece, smogao je snage i sredstava da podigne kapelicu. Kip Sv. Nikole kupio je u gradu Bari u Italiji, te je brodom dopremljen u Puntu Križa. Šezdesetih godina prošlog stoljeća Mateja i Ivan dali su obnoviti kip, a obnovio ga je gospodin Petar Ivanuša.

2012. obitelj je temeljito obnovila kapelicu u spomen na svog oca i djeda, te time sačuvala svoju baštinu i doprinijela urednijem i ljepšem izgledu voljenog i rodnog sela.

Rajna Tijanić



KRATKE ZGODE JEDNOG MARIBORČANA

Zahvaljujući našoj redovnoj suradnici Matejki Kafer dobili smo u posjed knjige »Kratke zgodbe jednog Mariborčana« koju je napisao gospodin Bojan Gulič. U toj je knjizi tiskano više kratkih priča od kojih je jedna tematski vezana za Puntu Križa. Tu je priču, naslovljenu »Kruške na Mikložanu« Matejka prevela sa slovenskog na hrvatski jezik te smo ju sa zadovoljstvom odlučili tiskati u našem foju.

Bojan Gulič je rođen 1949. godine u Mariboru. Po obrazovanju je diplomirani inženjer koji je svoj životni vijek proveo kao predavač u srednjoj školi. Danas je u mirovini koju s užitkom provodi pored Maribora, podno Pohorja u Rožnoj dolini gdje se ponajviše bavi onim što je želio cijelog života, a to je pisanje.

KRUŠKE NA MIKLOŽANU

Dok sam pohađao sedmi razred osnovne škole, mama me prvi put samog pustila na more. Početkom šezdesetih godina mariborski ferijalni savez je imao samo jedan skroman smještaj za ljetovanje djece. Bio je smješten na otoku Cresu u blizini Punte Križa.

Još ni danas ne mogu vjerovati da me mama samog pustila tako daleko. To sigurno ne bi učinila da je znala kako mi tamo nećemo biti pod nekim strogim nadzorom i da se to mjesto nalazilo skoro »Bogu iza leđa«. Da je to moja majka onda znala, ona dva tjedna sigurno ne bi nimalo spavala.

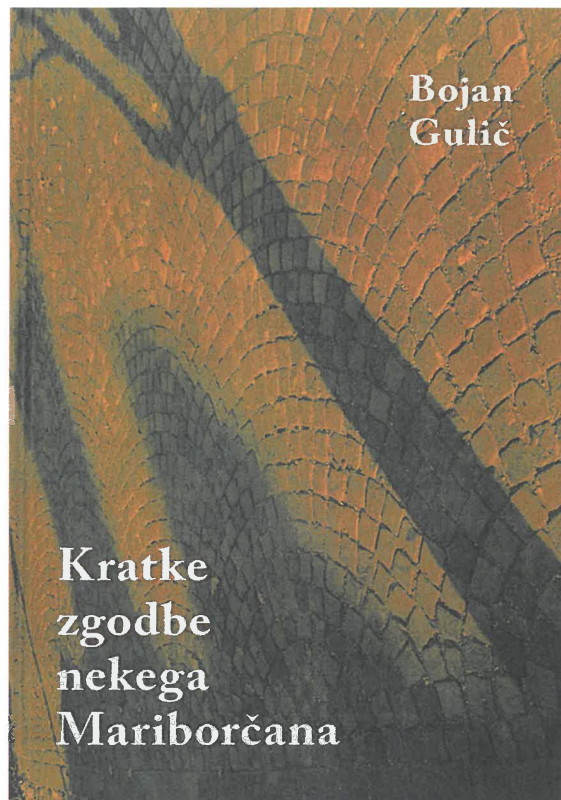
Sa željezničke postaje u Mariboru krenuli smo za Rijeku. S nama je bilo i nekoliko gimnazijalaca. Ja sam sa sobom imao samo jednu malenu torbu od polivinila (tamnoplavu »avionsku«) s nešto malo odjeće i par sendviča, koje mi je mama uz veliku muku uspjela nagurati u nju. Sendviče sam pojео već u prvih pola sata vožnje do Pragerskog.

Vožnja vlakom tada je za mene bila nešto posebno. Kroz otvoren prozor gledao sam lokomotivu koja je ispuštala paru i dim te je pred svakim tunelom glasno zviždala. Toj mojoj zabavi ubrzo je došao kraj kad mi je u oko uletio jedan užareni komadić koji je doletio s lokomotive. Usprkos svemu, lokomotive su me uvijek jako zanimala te sam sve do završetka osnovne škole bio uvjeren da ću postati vlakovođa. Čak sam i kasnije, kada sam već studirao, razmišljao da se prekvalificiram.

More! Još me i danas obuzme čaroban osjećaj kada ugledam tu beskrajnu modrinu na kojoj bliješte nekakvi zavojiti putevi i crte koje se isprepliću, nastaju i nestaju.

»Dalje idemo brodom do Osora! Jesmo li svi?«, počeo nas je prebrojavati jedan iz naše pratnje, kada smo se okupili na rivi u Rijeci.

Ukricali smo se na veliki brod, mislim da se zvao »Kosta Racin«. Nestrpljivo smo čekali da isplovimo. S prijateljem Borisom smjestili smo se na gornju palubu jer je s nje bio



najbolji pogled uokolo. Gledali smo kako se obala odmiče, tamnoplavo more koje se iza broda pretvaralo u pjenovitu bijelu crtu, galebove koji su mahali krilima i neumorno vrebali da li će im netko nešto baciti.

Osvježavajući vjetar raznosio je raspršene vodene kapljice i širio prijatan miris mora. Sunce je već zašlo iza Osorčice kada smo pristali u Osor. Brzo smo se iskricali jer je brod odmah krenuo dalje. Kad se začula brodska sirena kojom nas je pozdravljao, već smo se ukricali na ribarski brod »Ul«. Tim brodom doplovili smo do cilja, uvale Bokinić, malog zaseoka na samom jugu otoka Cresa. Umorni i već pomalo gladni, s čuđenjem smo promatrali jato dupina koji su nas neko vrijeme pratili i u sumrak izgledali kao morski psi. Naš domaćin, barba Miro, koji je vozio barku plašio je naše djevojke, govoreći im kako će sljedećeg dana ubiti sve te mrcine kako bi se one u miru mogle kupati u moru.

U našem taboru na Bokiniću dočekao nas je upravitelj Ivanuša. Prije večere nas je okupio i objasnio nam da smo dovoljno odrasli te da nas neće voditi za ruku, ali da postoji određeni red, najviše radi naše sigurnosti. Dobro se sjećam da od nas nije zahtjevao baš ništa posebno te da mu isto tako nitko od nas nije stvarao probleme. Svima nam je bilo sve jasno. Bio je to pravi odmor.

Sljedećeg nas je jutro probudilo zvono, ustvari bilo je to lupanje po nekoj staroj bačvi, što je značilo da je doručak već

na stolu. Bio je to bijeli kruh iz peći na kojem su se mogli vidjeti sitni otisci od ugljena, slani maslac (onaj još iz doba američke pomoći), miješane marmelade i bijela kava. Imali smo vrlo dobru hranu (skoro svaki dan). Bila je to maštovito dobro kuhana ovčeta koju je kuharica proglasila teletinom (za sve one mamine maze) ili pečene bijele ribe (najviše zubatac), pa onda palenta. Od voća se sjećam zelenih krušaka koje smo na terasi ispred kuhinje grickali skoro svaki dan. Za hranu je bio zadužen ekonom Flašter (Jožic) koji je većinu tih dobrih stvari nabavljao od domaćih ljudi na Pogani, Dragi ili u Puntici Križa. Dva puta tjedno barba Miro ga je vozio u Mali Lošinj, pogotovo po brašno.

U naš bunar sa slatkom vodom ušlo je more pa je služio samo za »frižider«. Voda za piće vozila se u velikim bačvama za mlijeko iz Funtane. Električne struje nije bilo! Svijetlili smo baterijama ili svjetiljkama na plin. Nikakvih cesta nije bilo, postojale su samo uske kozje staze. U ono vrijeme turista u Malom Lošnju je bilo vrlo malo, a ovdje skoro ništa, bili smo »na kraju svijeta«. Unijeli smo nemir među rijetke domaćine, a preko zime sve bi se smirilo. Možda su nam se veselili jer njihove djece nije bilo vidjeti. Skromnost, iskrenost, naklonjenost, dobrohotnost..., gdje je sve to danas nestalo?

More je bilo kristalno čisto i puno života. U moru je bilo jako puno ljuštura, kao da su se same zasadile, neke čak više od jednog metra. A tek morskih konjića, koliko hoćeš. Riba i ribica, bezbroj.

Na mjestu gdje smo odlazili na plažu, kod špilja, na dnu je bilo jako puno amfora. Većina ih je bila polomljena i sve su bile isprepletene školjkama i morskim travama.

Miris borova, intenzivna modrina neba, smaragdno more, plaža s pjeskom ili žalom, stijene bijele kao snijeg, nigdje ježeve, cvrčci koji u intervalima pjevaju... RAJ za kojim uvijek žudim kada odem na par dana na »naše« more.

Preko zaljeva, na vrhu brda, okružena niskim borovima, izdizala se, za ove krajeve, neobično velika kuća. Dok smo sjedili na terasi pred kuhinjom, uvijek nam je upadala u oči, kao da nas je pozivala da je odemo razgledati.

Jednog dana, nas nekolicina se dogovorila i krenula pješice okolo zaljeva prema toj velikoj zgradi. Hodali smo uskim stazama kroz skoro neprohodnu makiju koja bi se samo povremeno razrijedila i omogućavala nam pogled na zaljev i na naš cilj.

Sunce je već bilo u zenitu kada smo se počeli uspinjati prema vrhu. Naišli smo na neku neobičnu ogradu s bodljama. Ovcama i kozama nije bilo ni traga ni glasa.

Odjednom smo se našli ispred velikog kamenog bazena punog tamne vode i živo zelenih algi koje su ličile na šumsku mahovinu. Pretpostavljam da je unutra bila nakupljena kišnica. Nismo imali drugog izbora nego da krenemo dalje uz sam rub tog bazena koji je zub vremena već dobrano načeo. Hodali smo oprezno i jako nesigurno i u mene se uvukao strah da ne padnem u tu tamnu, gustu mlaku. Naša tajanstvena zgrada, koja nas je gledala kao »zlobna kraljica« i namamila na ovaj put, kao da je nestala, gdje god smo se pogledom okretali, nije je bilo. Svugdje oko nas bili su niski borovi. Odlučili smo se spustiti nizbrdo na drugu stranu te krenuti uz obalu natrag u zaljev. Spuštanje i probijanje kroz makiju bilo je vrlo naporno pa smo negdje morali čak i puzati. Na jedvite jade stigli smo do ruba šume i, na naše veselje, s

lijeve strane ugledali obalu i svjetionik. Naša je radost bila vrlo kratka. Obala, odnosno oštre stijene, bile su gotovo neprohodne. Na toj se »fakirskoj« plaži nije mogao učiniti gotovo ni jedan korak. Što sad? Pa valjda ne opet natrag preko brda po »putu« kojeg smo se jedva riješili.

Odlučili smo se kretati po rubu šume gdje su stabla bila niža i grane su nas manje grebale. Nismo znali što nas na ovom putu čeka, ali smo ipak krenuli.

Kada smo se približili svjetioniku, ubadanja i grebanja ipak je bilo manje. Ponovno smo se spustili na kamenitu obalu i poslije nekoliko skokova probili do svjetionika. Sunce nas je tog dana već dobro ispržilo, a žeđ je bila sve veća pa smo se sklonili u sjenu svjetionika. Srećom smo sobom uzeli četuricu sa sokom od naranče pa nam je to osvježanje ulilo novi optimizam.

Sunce je već utonulo u more pa smo ponovno počeli razmišljati kako ćemo dalje.

Ako nas putem uhvati mrak, hodanje će biti još puno teže.

A da preplivamo?

Do rta možda i nije tako daleko. Već smo bili prilično umorni i gladni.

Odjednom se iza rta pojavila barka. Prepali smo se da nas traže, ali smo se u isti tren i razveselili. Poskočili smo, počeli mahati i dozivati tako glasno da bi nas čuli i do Lošinja.

»Što vi ovdje radite?«, u čudu nas je pitao barba Miro i dobacio nam konop da može privezati barku uz obalu.

»A da, vi ste htjeli doći do kuće na Mikložanu! Sa Mikložana kod vas dolazi dva puta na tjedan Femija, ona se brine za pranje rublja, mogli ste nju pitati za put ili mene i upravnika Petra pa bi vam bilo lakše naći put, ili bi se organizirali pa bih vas ja prebacio čamcem. Imali ste sreće da sam ja išao u ribolov i tu prošao pa ste me vidjeli. Dobro, dođite na barku pa će sve biti u redu«, pomalo nam je ljutito rekao naš spasitelj.

»Prebacit ću vas do moje kuće i dati vam par krušaka koje smo ja i moj sin ubrali u Puntici Križa kod jednog mog prijatelja pa se sutra njima možete počastiti«, rekao nam je barba Miro.

Što smo se više približavali obali, sve nas je više grizla savjest. Samo je kuharica znala da smo otišli iz našeg tabora i da nas neće biti na ručku. Što ako su se u taboru zabrinuli za nas i ako su krenuli u potragu za nama?

S dva vjedra puna krušaka užurbano smo dotrčali u tabor. Situacija je bila uobičajena, večera je već završila. Nije bilo nikakve gužve ni panike.

»O, napokon ste došli«, pozdravila nas je kuharica.

»Već sam mislila poslati Karleka da vas potraži«. Karlek je bio njen sin, pomalo duševno zaostao, koji se nikada ni metra nije udaljio iz tabora. O njemu bi mogao napisati cijeli roman, bio je maskota tabora.

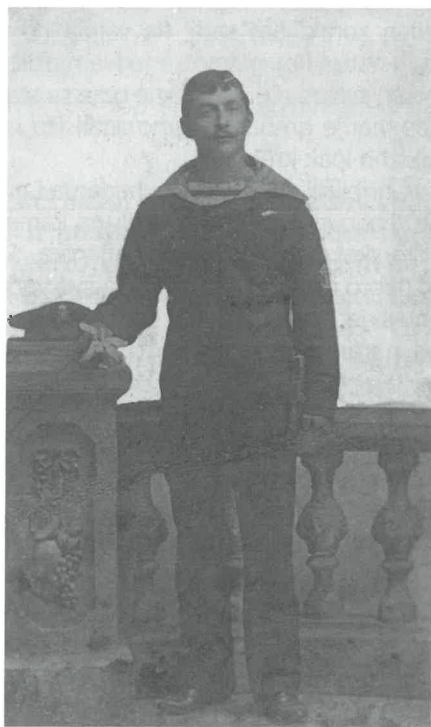
»Sjednite da vam donesem večeru«, rekla nam je kuharica.

»Brali smo kruške«, izustili smo svi u isti mah.

»Dobro, odnesite ih u skladište kad dođu Petar i Jožic. Nema ih cijeli dan. Otišli su gledati prazne kuće, ako se još koja prodaje«, raspričala se kuharica.

Na povratku s ljetovanja, nešto prije nego smo stigli u Osor, upravnik nam je rekao: »Nisam znao da na Mikložanu ima tako slatkih krušaka!«

DIMNI SIGNAL POZIV ZA PRIJEVOZ



Kamalić Jure – Jurić

Puntari su oduvijek imali potrebu putovati u Nerezine. Razlozi su bili različiti. Bile su to potrebe osobne i društvene. Mnogo je puntara imalo rodbinu u Nerezinama koju se posjećivalo u raznim prilikama. Nerezine su bile upravno i administrativno središte za Puntu Križa od 1909. godine kada je postala općina, pa sve do 1955. godine. Općina Nerezine obuhvaćala je područje Nerezina, Sv. Jakova, Osora i Punte Križa. Tako su Puntari u Nerezine trebali putovati da bi obavili poslove u općini kao što su: prijava i odjava boravka, prijava rođenja i smrti, ishoditi razne dozvole i pravo na socijalnu pomoć, platiti porez i ostala upravna davanja. U Nerezinama je bila banka, pošta, financa, lučka ispostava, te liječnik, zubar, ljekarna i sl., što je stanovnike Punte Križa obavezivalo da povremeno putuju u Nerezine. Pored toga u Narazinama su bile trgovine prehrambenih proizvoda, obuće i odjeće, drogerija, te krojačke i postolarske radnje, stolarske radionice, kovačnica i ostalo što je sve iziskivalo potrebu putovanja iz Punte Križa u Nerezine.

Putovati u Nerezine, da bi se obavili spomenuti poslovi, moguće je bilo pješaćenjem 15 kilometara nekim od postojećih putova ili morskim putem. Morskim putem je putovanje za Nerezine bilo znatno brže i komotnije iz uvale Majiskua. Međutim, pomorska veza za Nerezine nikada nije bila uspostavljena kao redovna veza. Pošto na Majiskije nitko od stanovnika Punte Križa nije imao čamac, Puntari su bili prisiljeni da se sa nekim iz Nerezina dogovore da dođe po njih kada primijeti dim na Majiskije. Tako su dogovorili s Kamalić Jurom (Jurićem) iz Nerezina koji je stanovao na predjelu Biskupije odnosno Vručića, da on svojim čamcem dolazi po njih na Majisku kada primijeti dim. Da bi to

funkcioniralo, Puntari su na Majiskije uvijek držali spremna drva obično od lajnstika, smreke ili breke, svježije posječeno kako bi dim bio što intenzivniji i privukao pažnju Jurića da ga na Majiskije netko čeka. Na Majiskije je bilo izgrađeno sklonište od gromače, natkriveno daskama i crijepom. Sklonište su izgradili Nerezinčani koji su na Majiskije držali čamce dok bi tijekom tjedna boravili u svojim kućama na Smriječju, Ogradah, Murtovniku i Parhuavcu, a u kojem su držali vesla, jedra i ostalu opremu za čamac. To je sklonište dobro došlo Puntarima kao zaklon za vrijeme kiša ili jakog vjetar.

Kada su puntari imali potrebu putovati u Nerezine, obično bi se njih više dogovorilo, tako da bi jedan ranije krenuo na Majisku i zapalio vatru, dok bi drugi došli kasnije, pošto je Juriću s čamcem na vesla bilo potrebno barem jedan sat da stigne na Majisku. Odmah bi krenuli za Nerezine. Putnici Puntari uhvatili bi se vesla i zajedno s Jurićem veslali do Nerezina. Svi bi bili sretni ako je bio povoljan vjetar, jer bi tada koristili jedro i veslali, pa bi putovanje trajalo nešto više od pola sata. Putovanje u jednom pravcu iz Punte Križa za Nerezine, bez čekanja prijevoza, trajalo je u najmanju ruku dva sata. Jedan sat hodanja do Majiskije i jedan sat vožnje čamcem do Nerezina. Povratak iz Nerezina bio je vremenski kraći, jer nije trebalo gubiti vrijeme na čekanje čamca, pošto je vrijeme povratka bilo dogovoreno.

Kada Jurić više nije mogao vršiti ulogu prijevoznika, tu je ulogu preuzeo Dinko Marinculić (Menigo Šnašić). On je imao veći čamac s motorom, pa je putovanje bilo brže i udobnije, a putnici više nisu trebali veslati.

Poziv za prijevoz dimnim signalima prestao je oko 1956. godine kada je izgrađena cesta Osor - Punta Križa.

Franko Kučić



Dinko Marinculić – Menigo Šnašić

KAKO SE FEŠTEJALO

Pokle bluagdana Tri kraja zuad nas su bile fešte od Božića i Novoga leta i po stuare užuanca prišlo bi vrijeme od Karnevualskih fešt i vesijelja kuo bi duralo do korizme.

Karnevuall je od vavek bila fešta ku se najviše čekalo za se veselet i delat baldorije pa se užalo reć da za Pust svaki škerac vrijedi. Na početku bi se dečina zamaškarala za na večer po kućah hodit i razveselet selo.

Svake nedeje popuolne se tuancalo do vičere a pokle vičere se opeda veselelo i tuancalo sve do kasno v'nuoć. Partecipalo je cijelo selo, mluadi i stuari a dečina su imeli svuoju tanac napose. Po užuanca, zadnju sebotu Pusta, udelal bi se veliki tanac - velione. Na njemu se birala krajica tuanca a to bi bila divuojka kua je dobila najviše pisanih kartulin. Mladić ki je dobio najviše kotiljana (to bi divuojke bile još prija prontale i šile od više karpic divijersih koluori na tuondi fjoketi). Divuojke bi to tuancajuć nataknule mladiću na jaketu. On mladić ki je imijel više kotiljani je bil krajice puar.

V'jutro na suan duan Pusta svi zamaškaruani i zis čarnu patinu namuaženi bi se pokupili na južne buande sela, kol kuće od Prendivoja i Fruatrovih. Maškare su imele i tovara zis klobukuon na glave i očali od žice bes stakal a rilo mu je bilo čavjeno pituruano. Tovuar je bil okrošnjen, naparćen zis barilčičen ol batalugu za vino kuo će dobit po putu kortreja od kuće do kuće. Imeli su i čivijere a na njih se kladalo košiči ol kofe za kladat pokupjeni reguali a to je bila praščevina, pečenice, kobasice, sir, juaja, suha hobotnica, sluane sardele i drugo.

Na znuak roga uputili bi se od kuće do kuće. Maškare su sobu imele i škatulu čarne piture pa za pluaću će su duali obilato spieze bi ih dobro napatinali. Cijelo bi se vrijeme rulo, urlikalo i kantalo. »Carnevale non sta andar via, te faremo un alegrija«. Kortijej bi tako finil na Varošu.

Popuolne bi se svi muški lijepo obalkli (ma se prija moralo dobro oprat da se ne bi šporkalo veštiti zis čarnu pituri) a žene bi se obalkle na kas (u narodnu nošnju). Bile su jena lepča od druge. Pokupili bi se svi sprijet crijekve i počelo bi velo vesijelje. Glauavni inštrumijent je bil meščić a maestro mužika je bil sior Domenico Muškardin, zvuan Menigo Rumbačić.

Na melodičan zvuk meščića započeli bi tanac, a tuancalo se samo račića i pihat. Niman besede za špjegat kako je to bilo lijepo. Danas da je to vit bi nan zavideli i najveći meštri od folklor, bil je to pruavi, stuari, izvorni puntarski tanac. Na žalost, struah me je da je sve to danas šlo vaf povijest.

Sve će su maškare pokupile od jele i pića delilo se svin pa niki ni bil lačan ni žajan. Tuancalo se i kantalo do kasnog popuolnevnog svetla i na kraju bi se parneslo pusta. Pust je bil pupac od slame zis klobukuon na glave i klali bi ga na jedan banak. Onda bi se preštela šentijenca. Bil je kriv za sve će se je dogodilo pasuano leto. Šentijenca je pala, pust je bil osujen na smart i važgan pa je brižan gorijel a okolo njega se kantalo, urlikalo i veselelo.

Po višere se opeda hodilo na tanac, ma sada više ne na otvorenon nego vaf šale kol Lunjana ol kol Marićevih a sada ni sviril samo mijeh nego i armonika planer »trieština«. Tuancalo se i veselelo do kasna i onda bi svi pomalo šli doma, ki kantajuć, ki ševerijeć. Nekin se još ni hodilo doma pa bi u dvua oklopjeni z? botiju v? rukah bordižajuć banda - banda aš in je put bil uski, kantali: »Ma ki je kriv mojiemu zlu, sakramijentski mesopust«.

Tako bi finile karnevualske baldorije i počela bi korizma, vrijeme kajanja i pokore. V'jutro na čistu sredu, na svijete mise dobilo bi se na čelo blagoslovjeni lug da nan ustane napamete - od pepela si nastao i u pepel ćeš se pretvoriti.

Ivan Lovrić

V I C E V I

Nevijeste je umarla sekarva i ona se pomolila i rekla Bogu: »Zan gore u tebe ovu ženu zis onoliko radosti i sreće zis ku ju ja šajen ća od ovoga svijeta«.

Kada je zet tornual doma od sprovoda svoje sekarve, najedanput je z vedroga neba struašno juako zalampalo i zagarmelo a uon se začudil i rekal: »Ma će je već, ovako barzo arivala gore?«

Kuntrali su se dvua priatela, pa će parvi:

»Kako si mi, si dobro?«

»Sen, sen hvala Bogu«

»Če imaš forši za mi posudit stuo euri?«

»Žual mi je ma niman kol sebe«

»A kol kuće?«

»Hvala, kol kuće su svi dobro«

Štjel je nonić jornual pa ga nonica pita: »Če to lijepoga štiješ?«. »Ma štijen malo će mi piše vaf horoskopu«, odgovoril je nonić a ona njemu: »Ala daj malo pogijedaj če piše za mene, za verđinelu (djevicu) aš sen vero kurijoža«. Nono ju je pogijedal i rekal: »Ma lijepa moja, malo si zakasnila aš to će piše za djevicu za tebe ne vrijedi već sedandesijet godišć«.

Ive Lovrić

MOJ ZAVIČAJ

IZ PUNTARSKOG SAM KRAJA
 NOVI ZELAND MI JE DOM
 MOJU DRAGU OČEVINU
 JA U SRCU NOSIM SVOM
 RODIL SAM SE BLIZU MORA
 GDJE VJETROVI ČESTO PUŠU
 TAMO ČAK I TVRDI KAMEN
 IMA PRAVU LJUDSKU DUŠU
 PRIMI POZDRAV ZAVIČAJU
 SVOG SINA IZ TUĐINE
 BIO SAM, JOŠ SAM I OSTAT ĆU
 SIN HRVATSKE DOMOVINE

BLAŽ LOVRIC

OKURI SELO ZA DIEC ZGOJIT

Kada sen muali bil,
 na askolante sen hodil,
 zis svimi decami liepo bil.
 Od svih sen se neč naučil
 i to bilo ki je bil.
 Niki ni fakultet imiel,
 ma smo znali lijepo živet,
 a da nismo znali najboje štet.
 Naučili smo se jedan od drugoga,
 za bilo ku fadigu udelat suan.
 Svaki je bil od svoje fameje kapituan,
 jedan drugoga pomogal i rišpetual.
 Svi smo se svejenako zgojili
 i jedan od drugoga naučili.
 Neznuan ki je tua libar napisual,
 ki nas je naučil šesta i krijuanca,
 rišpeta i užuance.
 Oto je libar od sela,
 od koga smo se naučili
 i mi i sve naše deca.

Zdrafko

PRED NUOĆ

Na sred plase, ofca pase
 Pred večer sluka na tijeg pade
 Šijub ju bi ma latil ju ni
 Vaf lokve voda, žaba kreketua
 Ćuok je žajan, još više fajuan
 Vrane se kuaraju, šuojke svih varaju
 Fčele pasuju, mied pokupjuju
 Čarčuak kantua, drugo i ne znua
 Farfala se kalala, obed kušćerice postala
 Usenac dela dešpet i uon mora živet
 Badnji badat ne fermuju, ofce tormentuju
 Pauk mrežu plete, muhe muami i zove
 Mruavi od jutra nose, za zimu ne prose
 Miš beži vaf škraču, konjići strašivo skuaču
 Palenčić poskakuje, muale gistice naješkuje
 Galeb kjun kaluje, palža inguordo požaknjuje
 Kune špašizaju, njezla ftićen vižituju
 Slepici ležiju, do njih kravari spiju
 Orli jiruju, za vičeru se prontuju
 Pomalo se zaškuruje, nuoć arivuje
 I pala je nuoć, svin je spat puoć
 A ja štormentujen, vrijeme fermujen

Ljubo Galjanić

SPOMENIMO SE NAŠIH DRUAGIH KI VIŠE NISU S'NAMI

Balija Beriša rođen 1942.

Josip Patekar rođen 1946.

Mila Matušan dj. Brako rođena 1917.

Giuseppe Nikolić rođen 1932.

Dumica Anelić dj. Butković rođena 1927.

Eda Toić dj. Kosić rođena 1936.

Puntarski fuoj su potpomogli:

Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture

Uprava za otočni i priobalni razvoj

Grad Mali Lošinj

Turistička zajednica grada - Mali Lošinj

Leo-commerce d.o.o. - Rijeka

Puntarka nova d.o.o. - Mali Lošinj

**Trivić Antonieta, Toić Marija, Holjevina Silvano, Mužić
Damir, Butković Giovanni, Vesna Juranić Koharović,
Obitelj Magašić, Picinić Gracijela, Murljačić Maria-Pia,
Jelenković Laura, Tango Ivica**

MONOGRAFIJA I CD PUNTE KRIŽA

U Lošinjskom muzeju možete nabaviti monografiju Punte Križa po cijeni od 50,00 kuna te multimedijски CD (na hrvatskom i engleskom jeziku) koji je predstavljen 17. svibnja 2014. godine povodom međunarodnog dana muzeja, po simboličnoj cijeni od 10,00 kuna.

Sve naše cijenjene čitatelje pozivamo da svojim prilogom potpomognu izlaženje »Puntarskog foja«.

Vaš prilog možete uplatiti Zavičajnom društvu »Puntari«

M. Lošinj IBAN: HR6224020061100410077

uz naznaku – za »Puntarski fuoj«.

Vaš prilog za list kao i godišnju članarinu možete uplatiti u agenciji »Puntarka« Trg Zagazine 1, Mali Lošinj.

Pozivamo Vas da se sukladno Vašim mogućnostima uključite u akciju prikupljanja neophodnih financijskih sredstava za obnovu kapele Svetog Antuna na Parhavcu pored Punte Križa. Sredstva možete uplatiti Zavičajnom društvu »Puntari« Mali Lošinj, IBAN: HR6224020061100410077 uz naznaku - za obnovu kapele Sv. Antona na Parhavcu.

Zavičajno društvo »Puntari« i uredništvo »Puntarskog foja« Vam se unaprijed zahvaljuju.

